

Leefbaarheid in de wijken van Landgraaf

Onderzoek naar de opvattingen van burgers over de ontwikkeling van
Schaesberg, Ubach over Worms en Nieuwenhagen

Nol Reverda
Albert Riga

Maastricht, oktober 2008

CESRT

Comparative European Social Research and Theory



Dit rapport is door Nol Reverda, lector, en Albert Riga, onderzoeker van kenniskring Comparative European Social Research and Theory (CESRT) van Hogeschool Zuyd geschreven ten behoeve van de gemeente Landgraaf.

Maastricht, oktober 2008

Comparative European Social Research and Theory (CESRT) is een kenniskring van Hogeschool Zuyd verankerd in de faculteit Sociale Studies. CESRT heeft als doel een bijdrage te leveren aan het curriculum van sociaal werk opleidingen en het professionaliseren van docenten. Door het uitvoeren van toegepast onderzoek biedt CESRT ook een kwaliteitsimpuls aan de sociale beroepspraktijk. Thematisch staat binnen CESRT het proces van sociale uitsluiting en insluiting centraal.

Copyright © CESRT/Hogeschool Zuyd. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de rechthebbende.

CESRT/Hogeschool Zuyd
Brusselseweg 150
6217 HB Maastricht
Tel. +31 (0)43 346 6600
Fax + 31 (0)43 346 6619
<http://www.hszuyd.nl>
<http://cesrt.hszuyd.nl>
E-mail: cesrt@hszuyd.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Leeswijzer	5
Conclusies en aanbevelingen	6
Hoofdstuk 1: Verwachtingen en burgerschapstypen	9
Hoofdstuk 2: Ideeën en aanbevelingen uit de wijk	11
Hoofdstuk 3: Het onderzoek – de kwaliteit van leefbaarheid	28
Bijlage 1: Landgraaf gedocumenteerd – leefbaarheid in enkele geschreven bronnen	47
Bijlage 2: De wijkscan	59
Bijlage 3: Onderzoekspopulatie en overzicht van respondenten	64
Bijlage 4: Gebruikte bronnen	65

Voor het ontwikkelen van plannen voor een wijk en de leefbaarheid daarvan is onderzoek naar de verwachtingen en ideeën van de bewoners van bijzonder belang. In toenemende mate willen overheden immers niet langer een *reagerende* burger, maar zoeken zij de burgers op om samen met hen als *proactieve* partners het ontwerp voor de wijk of buurt vorm en inhoud te geven.

Zo ook de gemeente Landgraaf: om de wijkontwikkelplannen verder gestalte te geven wil zij weten wat er onder bewoners leeft en hoe zij de toekomstige ontwikkeling van hun wijk zien. In het bijzonder betreft het hier de wijken Schaesberg, Ubach over Worms en Nieuwenhagen. De peiling van ideeën van de bewoners van deze wijken is vooral van belang, omdat Landgraaf een relatief jonge gemeente is – Landgraaf bestaat ruim 25 jaar – en samengesteld is uit voornoemde wijken. De gemeente heeft het lectoraat CESRT (Comparative European Social Research and Theory) van de Hogeschool Zuyd gevraagd hen te helpen bij de uitvoering hiervan.

Kernbegrippen: wijkontwikkelplannen en leefbaarheid

Wijkontwikkelplannen richten zich op de leefbaarheid van de woon-, werk en vrije tijdsomgeving van een wijk en kenmerken zich door *integraliteit* en *interactiviteit*. Interactiviteit betekent dat het plan samen met de burgers wordt opgesteld en waarbij de burger om zijn of haar opvattingen gevraagd wordt. Het begrip burger wordt in dit onderzoek breed opgevat: het gaat om meningen van de bewoners in de wijk, maar ook om het MKB, het maatschappelijke middenveld, de woningcorporatie, de wijkagent en de welzijnsstichting. Kortom, het gaat om allen die op een of andere manier een relatie hebben met de wijk en een belang hebben bij de kwaliteit van de leefbaarheid daarvan. De samenspraak met hen mondt uit in een voorlopig concept van het wijkontwikkelplan, dat, alvorens besluitvorming in B&W plaatsvindt, eerst aan de burger wordt voorgelegd ter amendering en eventuele instemming.

Wijkontwikkelplannen zijn integraal, omdat verschillende invalshoeken aan de orde komen om aan de leefbaarheid van de wijk invulling te geven. De focus ligt daarbij niet enkel op de bedreigingen, maar vooral ook op de kansen van een wijk en in het uiteindelijke plan worden dan ook de prioriteiten benoemd, die zullen bijdragen tot de verbetering van de leefbaarheid van de wijk. Gegeven die prioriteiten mondt een wijkontwikkelplan uit in een concreet actieplan, waarin duidelijk omschreven staat wat er gerealiseerd moet worden, wie wat daarbij doet en binnen welke termijn het een en ander zal gebeuren.

Wijkontwikkelplannen richten zich dus op de *leefbaarheid* van een omgeving, waarin mensen wonen, werken en recreëren. Het brede en nogal vage begrip leefbaarheid hebben we geoperationaliseerd in een zestal kwaliteiten die in dit onderzoek leefbaarheid vorm en inhoud geven. Allereerst heeft leefbaarheid betrekking op de *politieke* kwaliteit, waarbij het gaat om de verhouding tussen het gemeentebestuur en de burger, de participatie van de burger aan het politieke debat en het bestuursklimaat. Vervolgens gaat het om de *fysieke* kwaliteit met als kerndimensies de kwaliteit van de woonomgeving, de infrastructuur en de openbare ruimte. De verantwoordelijkheid voor zowel de politieke als de fysieke kwaliteit ligt vooral, maar niet uitsluitend, bij de *overheid*.

Het *maatschappelijke middenveld* is primair, maar ook weer niet uitsluitend, verantwoordelijk voor de sociale en culturele kwaliteit van een wijk. Bij *sociale kwaliteit* denken we aan sociale cohesie en diversiteit, aan de beschikbaarheid van en voorzieningen voor clubs, verenigingen en netwerken van actieve burgers. Ook de beschikbaarheid van onderwijs, crèches en sportfaciliteiten vallen onder de sociale kwaliteit van een wijk. De *culturele kwaliteit* verwijst naar alle vormen van kunst- en cultuuruitingen, zowel met een grote als een kleine k en c. Het gaat daarbij zowel om het passief consumeren van het aanbod op cultureel gebied als het actief deelnemen en bijdragen aan het culturele klimaat van de wijk. Het betreft hier zowel professionele als amateuristische vormen van kunst- en cultuurbeoefening.

Economische bedrijvigheid in een schone en milieuvriendelijke omgeving is van essentieel belang voor de levensvatbaarheid van een wijk. Daarom gaat het bij leefbaarheid ook over de *economische en ecologische kwaliteit* van een wijk. Economie en ecologie zijn daarbij niet langer elkaars tegenpolen, maar liggen in het kader van duurzaamheid in productie en consumptie steeds meer in elkaars verlengde. De primaire verantwoordelijkheid voor een vitale wijk economie in een ecologisch aantrekkelijke omgeving ligt dan ook primair bij de *markt*.

Methodologische verantwoording: de aanpak

Het onderzoek naar de verwachtingen en ideeën van de Landgraafse burgers over hun wijk hebben we gesplitst in twee gedeelten. Daarbij zijn de bovenstaande kwaliteiten uitgangspunt en richtlijn van het onderzoek geweest.

Allereerst gaat het om wederzijdse *verwachtingen*. Om die verwachtingen te peilen, hebben we gebruik gemaakt van een analytisch schema, te weten de verhouding tussen overheid, markt en civil society, ook wel burgermaatschappij of maatschappelijk middenveld genoemd. De overheid heeft daarbij de primaire taak tot regulering, handhaving van spelregels, orde scheppen en gezag uitstralen. Zo zullen onderwerpen, die te maken hebben met orde, gezag, handhaving, maar ook het behoeden van het bestaande – dialect, cultuur – vooral op het bord van de overheid liggen. De markt daarentegen promoot ondernemerschap, economische vitaliteit en het individuele initiatief. Met een terugtrekkende overheid krijgt het marktdenken een herwaardering en worden bedrijvigheid en arbeidsparticipatie in toenemende mate gezien als sleutel tot het voorkomen van sociale uitsluiting en het bevorderen van sociale integratie. Het bevorderen van sociale integratie en onderlinge steunrelaties gelden tenslotte ook voor de burgermaatschappij. De burgermaatschappij biedt het raamwerk, waarlangs burgers hun formele en informele activiteiten vorm en inhoud kunnen geven. Sociale netwerken bieden de burger de mogelijkheid zichzelf te ontplooien en de eigen directe leefomgeving samen met anderen zinvol in te richten.

Als het nu gaat om leefbaarheid, kunnen we vanuit dit schema ook *burgerschapstypen* destilleren. Zo noemen we de burger, die ten aanzien van de zes leefbaarheidskwaliteiten vooral op de overheid leunt en van mening is, dat deze primair de verantwoordelijkheid voor leefbaarheid in het algemeen heeft, de *reactieve burger*. De burger daarentegen, die vooral in de markt en marktwerking – in economische bedrijvigheid dus – de sleutel ziet in het verbeteren van de leefbaarheid van een wijk, noemen we de *ondernemende burger*. Als burgers vooral vinden, zelf het voortouw te moeten nemen en over te gaan tot een rijk palet aan burgerinitiatieven, dan spreken we van de *actieve burger*.

De wijkscan, die we in dit verband ontwikkeld hebben, biedt de mogelijkheid om iets te zeggen over het type burger, dat daar uit naar voren komt. Het belang daarvan is, dat daarmee ook het verwachtingenpatroon zichtbaar wordt over wie wat moet doen. Zo kan het zijn, dat de overheid een actieve burger verwacht, terwijl diezelfde burger de overheid als hinderpaal ervaart voor het realiseren van de doelen van zijn onderneming, ofwel dat diezelfde burger van oordeel is dat de verantwoordelijkheid niet bij hem, maar bij de overheid op het bord ligt. Wederzijdse verwachtingen lopen dan niet synchroon, terwijl dat wel van belang is bij het opstellen van wijkontwikkelplannen, waarbij afstemming van gezag, ondernemen en actief burgerschap van eminent belang is. Het op elkaar aansluiten van, maar ook de spanningen tussen de onderlinge verwachtingenpatronen, worden door de wijkscan zichtbaar gemaakt.

In de wijkscan zijn de zes kwaliteiten van leefbaarheid – politieke, fysieke, sociale, culturele, economische en ecologische – geoperationaliseerd in 19 vragen, waarvan vier open vragen (zie bijlage 2). De respondenten werd steeds gevraagd om een drietal uitspraken over een specifieke kwaliteit in volgorde van hun voorkeur te zetten. Daarmee kregen we inzicht in de kleur, die de respondent bekende over wie wat moest doen. Vervolgens hebben we de respondenten per wijk in kleine expertgroepen bijeen gebracht, hebben we hun de uitkomsten van de scan voorgelegd en zijn we dieper ingegaan op hun analyse ervan en hun ideeën over wat aangepakt moest worden, hoe dat

moest gebeuren en wie dat moest doen. Ditzelfde hebben we gedaan met een expertgroep, die wijkoverstijgend was samengesteld.

Uit voorgaande blijkt dat we geen survey of anderszins een uitgebreid bevolkingsonderzoek gehouden hebben. De Gemeente Landgraaf gaf er de voorkeur aan dat we ons richtten op een aantal sleutelfiguren uit de respectievelijke wijken. De gemeente wilde graag gevoed worden door de ideeën, die er leefden bij de vertegenwoordigers van de Landgraafse samenleving. Daarmee is dit onderzoek een bundeling van ideeën en gaat het niet om de representativiteit van wat er naar voren is gebracht: ook al werd een idee maar door één persoon geopperd, dan is de kwaliteit van dat idee doorslaggevend voor de waarde ervan, niet het aantal mensen, dat het betreffende idee onderschrijft.

Concreet is er voor dit kwalitatieve onderzoek gekozen om met sleutelfiguren, die het maatschappelijke middenveld, de lokale politiek en het bedrijfsleven vertegenwoordigen, aan de slag te gaan. Per wijk hebben we ongeveer 10 sleutelfiguren geselecteerd en zijn we met hen gekomen tot een gebundelde inventarisatie van gedachten en suggesties, die de ontwikkeling van de betreffende wijk in de nabije toekomst ten goede kunnen komen.

De werkwijze was als volgt:

- De enquête werd door de sleutelfiguren ingevuld
- De resultaten daarvan legden we samen met de overige enquêtes voor tijdens een bijeenkomst met alle sleutelfiguren uit de betreffende wijk, een zogenaamde expertmeeting.

De uiteindelijke respons op 52 verstuurdde enquêtes was 36 (69%) en de expertmeetings werden door in totaal 12 personen bezocht.

Allereerst zullen we de conclusies en de aanbevelingen van het onderzoek presenteren. Daarna wordt het burgerschapstype in Landgraaf geanalyseerd, voor Landgraaf als geheel, per wijk en per kwaliteit van leefbaarheid.

In het tweede hoofdstuk geven we een gedetailleerd overzicht van de aangedragen ideeën per wijk, zoals die door de respondenten aangedragen zijn. In het derde hoofdstuk bespreken we integraal de resultaten van de wijkscan en de expertmeetings. Tenslotte geven we in een bijlage de resultaten weer van een deskresearch naar ontwikkelplannen voor wijken in het algemeen en naar wat er op dit terrein al over Landgraaf beschikbaar is. Ook is in de bijlagen een overzicht van de herkomst van respondenten weergegeven, de vragenlijst c.q. wijkscan en de gebruikte bronnen.

Hierbij geven we een overzicht van de conclusies en aanbevelingen, zoals die in ons onderzoek naar voren zijn gekomen. Het gaat hier zowel om conclusies en aanbevelingen uit de wijkscan, de expertmeetings en onze eigen observaties. Ze hebben alle betrekking op de ontwikkeling van de wijken Schaesberg, Ubach over Worms en Nieuwenhagen.

We geven deze resultaten weer aan de hand van de zes kwaliteiten, die in dit onderzoek als indicatoren gebruikt zijn voor het begrip 'leefbaarheid'. Het betreft de politieke, fysieke, sociale, culturele, economische en ecologische kwaliteit.

Politieke kwaliteit

- Het is aan te bevelen om vanuit duidelijke probleemomschrijvingen op het gebied van leefbaarheid de onderlinge verwachtingen tussen lokale overheid en burger beter uit te spreken en op elkaar af te stemmen. Een gedeeld ervaren verantwoordelijkheid is dan het resultaat in plaats van een versnipperde, afwachtende en naar elkaar kijkende verantwoordelijkheid. Een gedeelde verantwoordelijkheid, waarin traditionele posities worden losgelaten en waarin meer ruimte gegeven wordt aan de ondernemende burger. Frequent en niet-aflatend onderling overleg over Landgraafse vraagstukken is raadzaam, zowel binnen als buiten de daartoe bestaande kaders.

- Een cultuuromslag in de lokale democratie bij zowel de lokale overheid als de burgermaatschappij is noodzakelijk en moet resulteren in de vervanging van een op elkaar reagerende naar een meer onderling constructieve, proactieve houding.

- Verbetering van de leefbaarheid in de Landgraafse wijken is alleen mogelijk bij een constructieve coalitie tussen lokale overheid, burgermaatschappij en marktpartijen (met name het MKB). Een gezamenlijke agenda voorkomt energieverspilling en is geboden om de problemen van demografische krimp het hoofd te kunnen bieden. De lokale overheid moet hier de regie in nemen.

- De bestaande wijkplatforms kunnen nog beter dan nu het geval is gaan functioneren door het toekennen van zogenaamde wijkbudgetten: geld, dat burgers kunnen uitgeven ter verbetering van hun wijk.

Fysieke kwaliteit

- De bevolking van Landgraaf krimpt, ontgroent en vergrijst. Het probleem heeft twee kanten: de potentiële beroepsbevolking krimpt en in verband daarmee wordt een toenemende zorgvraag verwacht. De zorgvraag zal in de toekomst toenemen. Deze zorg moet door steeds minder mensen uit de potentiële beroepsbevolking worden bekostigd. Slim omgaan met beschikbare middelen om woonzorgvoorzieningen te scheppen is geboden.

- Vergrijzing neigt tot een tunnelvisie: alleen bouwen en voorzieningen creëren voor ouderen. Dit werkt contraproductief ten aanzien van krimp. Zorg voor een interessante en aantrekkelijk gebouwde omgeving met voldoende faciliteiten voor jongeren en jonge gezinnen.

- Versterk de concurrentiepositie van Landgraaf op de Euregiole woningmarkt. Breid het wervingsgebied uit tot de Euregio Maas-Rijn, waar in totaal 3,7 miljoen mensen wonen. De woningmarkt houdt niet op bij de grens en zeker met het om de hoek liggende Aken zijn er kansen.

- Naast het bouwen van huizen en het aanleggen van groenvoorzieningen moet er meer aandacht komen voor het bouwen van veilige en aantrekkelijke ontmoetingsplekken in de openbare ruimte voor jong en oud. Dit zal bijdragen aan de bevordering van contacten tussen de Landgraafse burgers en is noodzakelijk om de Landgraafse samenleving te vitaliseren

Sociale kwaliteit

- Het is van eminent belang om in het kader van demografische krimp en de beperkte beschikbaarheid van (financiële) middelen, het maatschappelijke middenveld uit te dagen over de eigen grenzen heen te kijken en bruggen te bouwen naar andere verenigingen, clubs en overige sociale verbanden, zowel binnen Landgraaf als eventueel daarbuiten.
- Een relatief lage Potential Support Rate (PSR: verhouding tussen 15 – 64 jarigen en 65 plussers) van 4,1 in de toekomst dalend naar minder dan 2, kan een serieuze bedreiging vormen voor de beschikbaarheid van mantelzorgers en vrijwilligers bij een vergrijzende bevolking. Schaarste is een reële bedreiging op dit gebied en kan zonder afstemming leiden tot ongewenste onderlinge concurrentie.
- Het ontwikkelen van een diversiteitsbeleid, gericht op het prikkelen van alle aanwezige talenten in Landgraaf, is van essentieel belang om iedere burger te betrekken bij het verbeteren van de leefkwaliteit in Landgraaf. Label individualisering daarbij niet negatief als een bedreiging voor de bestaande sociale verbanden en de daaraan gerelateerde onderlinge betrokkenheid, maar positief als een mogelijkheid nieuwe talenten in Landgraaf een kans te geven.
- In een vergrijzende samenleving heeft 'grijs' het vaak ook voor het zeggen en worden jongeren al snel als een bedreiging ervaren. Daardoor ontstaan er paradoxen, zoals het aantrekkelijk willen maken van de omgeving voor jongeren versus het instellen van samenscholingsverboden voor jongeren. Dit werkt contraproductief.
- Bovenstaande wil niet zeggen dat er geen probleem is met jeugdoverlast. Samenwerking tussen onderwijs, jeugdzorg, welzijn, politie, woningcorporaties, lokale overheid en vertegenwoordigers van de jongeren zelf moet in dit verband geïntensiveerd worden. De 'schaal' in Landgraaf is in dit verband klein genoeg om tot een sluitende ketenbenadering te komen, waarin preventie, zorg en lik-op-stuk gecombineerd zijn. Versterking van het bijna weg gesaneerde jongerenwerk is sterk aan te bevelen.

Culturele kwaliteit

- Landgraaf is een nieuwe gemeente die is gevormd uit drie bestaande dorpen, maar het mist stedelijk karakter. Het is fysiek een stad, maar cultureel en mentaal een dorp. Daardoor heeft de nieuwe gemeente nog onvoldoende identiteit, niet alleen voor bezoekers maar ook voor de eigen burgers. Landgraaf heeft behoefte aan een eigen identiteit, waardoor het zich onderscheidt van andere steden en waarmee de eigen bewoners zich kunnen vereenzelvigen.
- Voor zover er van een gemeenschappelijke identiteit sprake is (n.a.v. de vraag waar men trots op is), leunen respondenten erg op het verleden – mijnen en cultureel erfgoed – en consumptieve symbolen – recreatie en toerisme. Civiele identificatie ontbreekt of wordt gerelateerd aan het (eigen) verenigingsleven.
- Landgraaf is een relatief gesloten samenleving met een uitgebreid verenigingsleven. De gemeente profileert zich in dit verband met "een actief cultureel leven". Maak hier "een divers cultureel leven" van om zo diversiteit (en dus de verschillen in plaats van de overeenkomsten tussen de burgers) extra te accentueren. Een dergelijk beleid kan mensen, die nu nog aan de kant staan doordat ze zich niet of weinig herkennen in het bestaande Landgraafse culturele aanbod, uitdagen tot culturele participatie.
- Veel verenigingen en clubs kenmerken zich door 'bindend sociaal kapitaal': er zijn sterke sociale verbanden binnen de eigen groep, maar er bestaan weinig initiatieven die de grens van de eigen groep overstijgen – bruggenbouwend sociaal kapitaal. Voor het (re)vitaliseren van de Landgraafse samenleving moet fors ingezet worden op bruggenbouwend en op diversiteit gestoeld sociaal kapitaal.

- Beleidsgestuurde contractfinanciering is een middel, waarlangs de lokale overheid diversiteit in ledenbestand en bestuurssamenstelling van verenigingen kan afdwingen en waardoor het extra belonen van activiteiten, die daar vorm en inhoud aan geven, mogelijk gemaakt wordt.

Economische kwaliteit

- Het midden- en kleinbedrijf zou zowel door de gemeente als door de burgermaatschappij meer gezien moeten worden als noodzakelijke partner in de ontwikkeling van de wijken in Landgraaf en daarom verdienen de contacten met het MKB versterking en intensivering.

- Burgers leunen nog sterk op de overheid voor het uitvoeren van hun activiteiten. Zij zouden hun vizier meer moeten richten op marktpartijen om hun doelstellingen te realiseren.

- Marktpartijen zouden zich duidelijker moeten profileren als maatschappelijk verantwoorde ondernemers met wie het voor overheid en burger in de figuurlijke zin van het woord 'goed zaken doen' is.

- Landgraaf heeft weliswaar een sterke sector recreatie en toerisme ontwikkeld, maar deze heeft een exogeen karakter. Duurzaam toerisme draagt maar voor een klein deel bij aan versterking van levendigheid, leefbaarheid en eigen identiteit, de centrale doelstelling van de strategie van de gemeente Landgraaf voor 2005-2015. Er is behoefte aan de ontwikkeling van meer endogene bedrijvigheid.

- Er is een braindrain gaande van relatief hoog opgeleide jongeren uit Landgraaf. Hierdoor ontstaat een neerwaartse spiraal: het wegtrekken van hoger opgeleiden leidt tot het verdwijnen van hoogwaardige werkgelegenheid en daardoor trekken hoger opgeleiden weer weg en worden er geen hoogwaardige investeringen gedaan. Deze spiraal moet doorbroken worden, waarbij we de volgende suggesties doen: investeer in hoogwaardige zorg (senioren economie); trek jong en creatief talent aan door te adverteren met goedkope huisvesting voor starters; of profileer je door te investeren in duurzame en milieuvriendelijk produceren (in samenwerking met Parkstad).

- De schaal waarbinnen Landgraaf opereert met betrekking tot recreatie en toerisme moet groter zijn dan de regionale of nationale schaal. Zij moeten internationaal, en dan vooral Euregionaal neergezet en uitgevent worden. Ook hier is samenwerking binnen het Parkstadverband noodzakelijk: Parkstad Limburg - recreatief hoogtepunt van Europa.

Ecologische kwaliteit

Burgers geven aan zich verantwoordelijk te voelen voor het schoonhouden van hun directe leefomgeving. Zij willen zich hier ook voor inzetten.

Dit laat onverlet, dat men van de gemeente verwacht groenvoorzieningen goed en frequent te onderhouden. Daarbij moet de gemeente ook gebruik maken van zijn controlebevoegdheid.

Het ontwikkelen en inzetten van innovatieve oplossingen op het gebied van milieu in de woon-, werk en vrije tijdsomgeving is ook aan te bevelen. Economie en ecologie kunnen elkaar hier vinden.

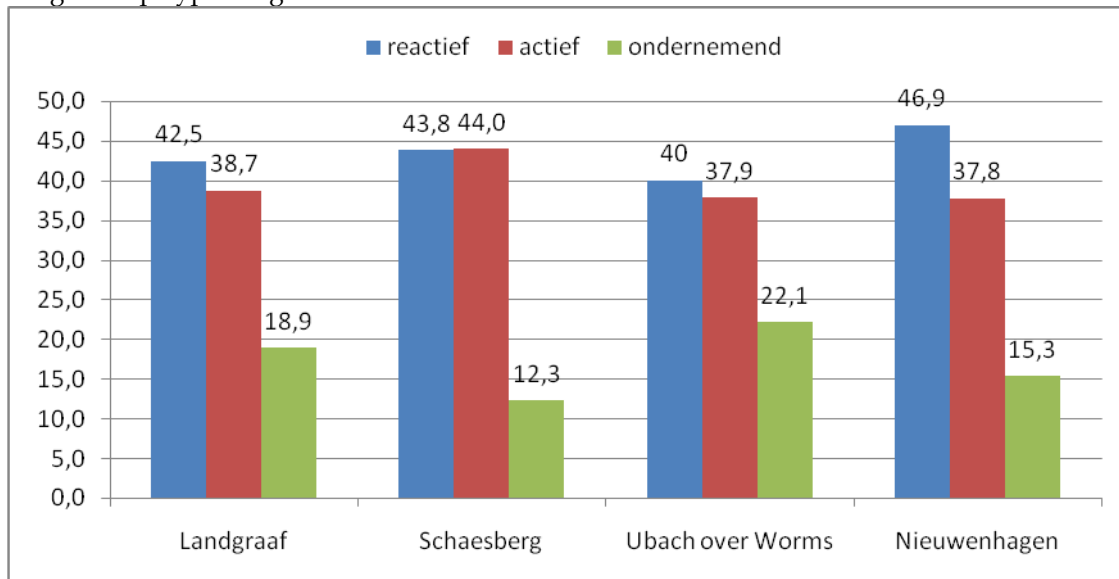
Hoofdstuk 1

Verwachtingen en burgerschapstypen

In dit hoofdstuk geven we de uitkomsten weer van de scan, waarin de positie van burgers ten opzichte van de overheid, de burgermaatschappij en de markt inzichtelijk wordt. Achtereenvolgens gaat het om:

- burgerschapstypen algemeen
- burgerschapstypen per domein

Burgerschapstypen: algemeen



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

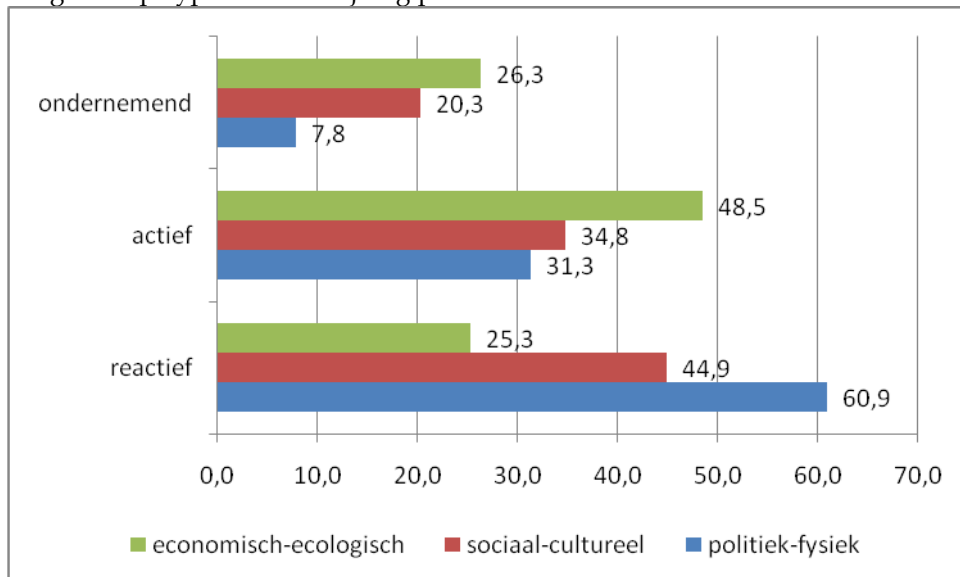
Ruim 40 % van de respondenten verwacht, dat de overheid het voortouw neemt op alle gebieden van leefbaarheid. Iets minder dan 40% vindt dat burgerinitiatieven moeten leiden tot een verbetering van de leefbaarheid en krap 20 % verwacht op dit terrein veel van de markt. Dit betekent dat zowel de gezagstrouwe burger als de actieve burger ruim vertegenwoordigd zijn in Landgraaf en de ondernemende burger daarbij een ondergeschikte rol speelt. De Landgravenaar lijkt op de overheid en op zijn eigen sociale omgeving – zijn bindend sociale kapitaal – georiënteerd te zijn, niet op de lokale economie en de eigen bijdrage daarin om die te doen opleven. Die oriëntatie op de eigen omgeving is daarbij erg gericht op de eigen kring: eigen verenigingen, stichtingen en belangengroepen spelen de hoofdrol en er is weinig overlap en communicatie tussen de diverse spelers in het maatschappelijke middenveld. Er is weinig sprake van bruggenbouwend sociaal kapitaal. Geregeld gaven respondenten aan, dat zij zelf goed georganiseerd waren en van daaruit vraagstukken rond leefbaarheid of zelf oplossen, of bij de lokale overheid neerlegden; een lokale overheid, die omschreven werd als wel vaak een luisterend oor te hebben, maar het volgens respondenten in de regel ontbrak aan daadkracht. Waar de overheid daadkracht van de burger verwacht, verwacht de burger dat van de overheid.

Het is in dit verband aan te bevelen om vanuit duidelijke probleemomschrijvingen op het gebied van leefbaarheid de onderlinge verwachtingen beter uit te spreken en op elkaar af te stemmen: een gedeelde verantwoordelijkheid in plaats van een versnipperde, afwachtende en naar elkaar kijkende verantwoordelijkheid. Een verantwoordelijkheid, waarin traditionele posities worden losgelaten en waarin meer ruimte gegeven wordt aan de ondernemende burger.

Ook is het van eminent belang om in het kader van demografische krimp – afname bevolking, ontgroening en vergrijzing – en de beperkte beschikbaarheid van (financiële) middelen het

maatschappelijke middenveld uit te dagen over de eigen grenzen heen te kijken en bruggen te bouwen naar andere verenigingen en clubs.

Burgerschapstypen: een verfijning per domein



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Bij nadere analyse blijkt, dat de reactieve burger het hoogst scoort op de politieke en fysieke kwaliteit (overheid) en de sociale en culturele kwaliteit (burgermaatschappij) van leefbaarheid. Als het gaat om de economische en ecologische kwaliteiten (markt), dan scoort actief burgerschap daarin het hoogste. Hoewel de burgers in Landgraaf weinig 'ondernemend' zijn, kan dit betekenen dat zij zich wel zorgen maken en eventueel verantwoordelijkheid wensen te dragen om te proberen de economische dynamiek opnieuw leven in te blazen tijdens een precaire krimpsituatie.

Ook valt op dat de actieve burger in het uitvoeren van zijn activiteiten sterk leunt op de overheid en in marktpartijen nog geen mogelijkheid ziet om in samenwerking met hen te komen tot de realisering van hun burgermaatschappelijke doelstellingen. Het is dan ook aan te bevelen, dat marktpartijen zich duidelijker profileren als maatschappelijk verantwoorde ondernemers met wie het in de figuurlijke zin van het woord 'goed zaken doen' is.

Hoofdstuk 2

Ideeën en aanbevelingen uit de wijk

In dit hoofdstuk brengen we ideeën van burgers in beeld. Uit al deze ideeën wordt een concept van een wijkontwikkelingsplan opgesteld. In een wijkontwikkelingsplan worden voorkeuren uitgesproken voor het realiseren van bepaalde kwaliteiten van leefbaarheid. Deze voorkeuren duiden we aan als prioriteiten.

Uit ons onderzoek is gebleken dat er meer overeenkomsten dan verschillen zijn wat betreft de prioriteiten die de burgers van Landgraaf stellen voor hun wijk. Heel veel prioriteiten zijn algemeen, omdat ze breed worden gedeeld in alle wijken van Landgraaf, maar er zijn ook prioriteiten die specifiek zijn voor een wijk, ofwel doordat sommige zaken alleen in een bepaalde wijk van belang zijn, ofwel doordat men dezelfde zaken meer of minder belangrijk vindt dan in een andere wijk.

Een integrale weergave van de bevindingen van ons onderzoek naar de voorkeuren die de burgers van Landgraaf hebben uitgesproken wat betreft de kwaliteit van leefbaarheid in hun wijk kunt u lezen in hoofdstuk 3.

Hieronder inventariseren we achtereenvolgens de prioriteiten, zowel de algemene als de specifieke, die burgers in ons onderzoek hebben aangegeven met betrekking tot de leefbaarheid in hun wijk. Eerst beschrijven we de uitkomsten voor Landgraaf en vervolgens die voor de wijken Schaesberg, Ubach over Worms en Nieuwenhagen.

Landgraaf



Enkele kerngegevens

- Verwacht wordt dat het aantal inwoners van Landgraaf in 2040 met 29,2% zal zijn afgenomen.
- Landgraaf heeft een lage Potential Support Rate (PSR) of draagkracht van de potentiële beroepsbevolking, namelijk 4,1 werkzame personen per persoon van 65 jaar en ouder. Ter vergelijking: de PSR in Nederland is: 4,6.
- Ruim de helft (54%) van de bodem van Landgraaf wordt voor stedelijke doeleinden (bebouwing, recreatie en verkeer) gebruikt; iets minder dan de helft voor niet-stedelijke doeleinden (landbouw, bos en natuur).

De prioriteiten voor de politieke, fysieke, sociale, culturele, economische en ecologische kwaliteit van Landgraaf op een rij

Politieke kwaliteit

Wie is primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling?

- De meerderheid van de respondenten uit Landgraaf ziet het gemeentebestuur als primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de wijk.

Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers?

- Inspraakinstrumenten op wijkniveau met name wijkplatforms hebben de meeste voorkeur.
- Een goed idee om vorm te geven aan de lokale democratie is om te gaan werken met wijkbudgetten.
- Voor een goed functioneren van de lokale democratie is een cultuuromslag nodig bij zowel de gemeente als de burgerij; beide moeten meer proactief worden.
- Er moet een brede discussie worden gevoerd over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf.
- Een actievere inzet van bewoners is nodig niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.

Met wie zou u de ontwikkeling van uw wijk willen aanpakken?

- Maatschappelijke organisaties zijn de meest gezochte samenwerkingspartners bij wijkontwikkeling.

Fysieke kwaliteit

Op welk niveau kan de visie op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?

- De visie op wonen kan het beste aangepakt worden op het niveau van de gemeente, en in mindere mate op het niveau van de wijk of de regio.

Wat maakt onze wijk aantrekkelijk?

- Fysieke kwaliteit (dat wil zeggen, aanbod goede en betaalbare woningen, kwaliteit woonomgeving, goede en bereikbare voorzieningen, verkeersverbindingen, parkeergelegenheid, openbaar vervoer) wordt het meeste genoemd als factor die de wijk aantrekkelijk maakt.

Wat is de beste aanpak van de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen?

- Hoogste prioriteit: doorgaan met vermaatschappelijking van de zorg door de woonzorgservice aan ouderen in de wijk uit te breiden.

Welke visie op wonen is, gegeven de krimpende bevolking, het meest aan te bevelen?

- Eerste prioriteit: Investeren in levensloopbestendige wijken; alle nieuwe of te renoveren woningen geschikt maken voor alle leeftijden.
- Er wordt geadviseerd, niet eenzijdig te koersen op bouwen voor ouderen. Er wordt te veel gebouwd voor ouderen, er moeten meer goedkope en betaalbare woningen gebouwd worden voor jongeren, jonge gezinnen.
- Er wordt met het oog op vormgeven aan de woonvisie een grotere rol bepleit voor de woningcorporaties in Landgraaf.
- Landgraaf heeft een relatief groot aanbod goede woningen, ook qua voorzieningen voor ouderen. Het is aan te bevelen de aanwezige variatie in de woningvoorraad te behouden en waar mogelijk te versterken.

Sociale kwaliteit

Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?

- Een meerderheid van de respondenten ziet reïntegratie van niet-actieve burgers naar betaald werk als beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers.
- Reïntegratiebeleid moet zich meer dan nu het geval is richten op talenten en positieversterking van mensen.

Wat is de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?

- Een meerderheid van de respondenten ziet het goed informeren van nieuwe burgers over tradities, cultureel erfgoed en verenigingsleven in de wijk als de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in de wijk.
- Bij herstructurering van woningen wordt ervoor gepleit om een zodanig mutatiebeleid te voeren dat geen concentraties van mensen met dezelfde etnische afkomst ontstaan.

Hoe kan de sociale veiligheid in de wijk verbeterd worden?

- Een idee is om in de wijk ontmoetingsplekken (plantsoen of plein) te creëren voor ouderen en jongeren.
- Een voorstel is om meer faciliteiten te creëren voor kinderen (meer gelegenheid om vrij te kunnen spelen).
- Er wordt gesignaleerd (vanuit het onderwijs) dat er een toename is van problematische gezinnen. Er wordt gepleit voor een betere samenwerking tussen instanties om deze problemen aan te pakken.
- Er moet beter worden ingespeeld op jongerengroepen die betrokken zijn bij drugshandel.

Culturele kwaliteit

Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?

- Een wijkactie houden om meer leden te werven voor de vereniging heeft de eerste voorkeur.

Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?

- Eerste prioriteit: investeer voor een actief cultureel leven in beoefening van amateurkunsten.
- Versterk het sociaal-culturele werk. Dit werk is in de laatste decennia sterk gekrompen.

Is er in Landgraaf voldoende cultuur?

- Sommigen willen elementen van de traditionele cultuur terughalen, volgens anderen is het belangrijk het culturele leven te vernieuwen en aantrekkelijk te maken voor jongeren.

Wat is het primaire doel van het culturele leven?

- Bijna de helft van de respondenten ziet het aangaan van onderlinge contacten als het primaire doel; een iets kleiner aantal vindt dat het culturele leven in de wijk vooral moet uitnodigen tot deelname aan de bestaande activiteiten..

Kunt u voorbeelden geven van cultuur in Landgraaf waar u trots op bent?

- Landgraaf heeft een tekort en daarom behoefte aan identificatiesymbolen.

Economische kwaliteit

Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?

- Eerste prioriteit: scheppen van voldoende basisvoorzieningen in de wijk: winkels, scholen, postkantoor, bibliotheek, gezondheidscentrum, sportzaal, openbaar vervoer, enzovoort.

Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?

- De beste manier om lokale bedrijvigheid te ontwikkelen is dat de overheid de regels en procedures eenvoudiger maakt voor ondernemers.

Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?

- De overheid is verantwoordelijk voor het onderwijs en moet vooral investeren in brede vorming en levenslang leren.
- Een idee (vanuit het onderwijs) is om op de basisschool al in de beroepsvorming te investeren door middel van taalachterstandsprojecten en door een sterkere link te maken met het voortgezet onderwijs

Is er voldoende economische kwaliteit in Landgraaf?

- Een breed gedeelde opvatting is dat er behoefte is aan meer hoogopgeleiden en hoogwaardige werkgelegenheid. Een daarbij genoemde optie zou kunnen zijn om te investeren in hoogwaardige zorg. Dit probleem moet worden aangepakt op het niveau van Parkstad.

Ecologische kwaliteit

Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?

- Een relatief groot deel van de respondenten opteert, als het gaat over het milieu, voor ecologisch burgerschap: burgers hebben een duurzame levensstijl.

Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?

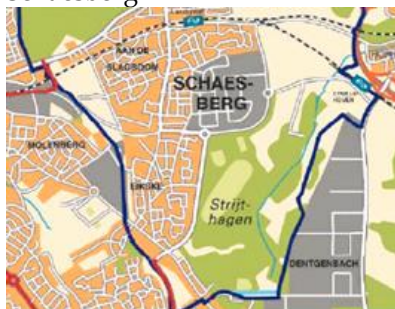
- Ruim de helft van de respondenten opteert voor vrijwillige inzet van bewoners bij de verzorging van de woonomgeving.

Geef voorbeelden van nog niet bestaande activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede komen.

- Er moet meer controle komen op de verzorging van de woonomgeving; deze kan het beste worden gecombineerd met lik-op-stukbeleid.
- Een idee is om de jeugd direct te benaderen in verband met milieuoverlast.
- Een idee is om minder bestrating uit te voeren in, onder andere, voortuintjes, om verdroging van de bodem tegen te gaan.
- Stimuleer groenonderhoud in de wijk door wijken te betrekken bij keuze van beplanting, aanplantdag in de wijk en gezamenlijk onderhoud van het groen.
- Ontwikkeling van een park dat uitnodigt om elkaar te ontmoeten.
- Het openbaar vervoer moet verder worden verbeterd, in het bijzonder ten behoeve van ouderen.

- Een idee is om vanuit een stichting een mobiliteitsproject op te starten met kleinere bussen die overal kunnen komen, ter verbetering van de lokale mobiliteit van senioren.
- Brede discussie over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf
- Actievere inzet van bewoners, niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.
- Een idee is om hogere subsidies te verstrekken aan actieve verenigingen.

Schaesberg



Enkele kerngegevens

- De inwoners van Schaesberg kiezen in verhouding het meest (50%) een verhuisbestemming buiten Landgraaf.
- Schaesberg is met 2490 inwoners per km² twee keer zo dicht bevolkt als de andere wijken.
- Driekwart van de bodem van Schaesberg wordt voor stedelijke doeleinden gebruikt, waarvan relatief veel voor recreatieve industrie.
- De potentiële beroepsbevolking van Schaesberg heeft een relatief lage draagkracht. Dit komt, doordat er meer ouderen (17,2%) zijn.
- Schaesberg heeft minder jongeren en meer ouderen dan gemiddeld in Landgraaf.
- Verwacht wordt dat het aantal inwoners van Schaesberg in 2040 met 30,5% zal zijn afgenomen; deze afname is groter dan gemiddeld in Landgraaf.

De prioriteiten voor de politieke, fysieke, sociale, culturele, economische en ecologische kwaliteit van Schaesberg op een rij

Politieke kwaliteit

Wie is primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling?

- De meerderheid van de respondenten uit Schaesberg ziet het gemeentebestuur als primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de wijk.

Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers?

- Inspraakinstrumenten op wijkniveau met name wijkplatforms hebben de meeste voorkeur.
- Een goed idee om vorm te geven aan de lokale democratie is om te gaan werken met wijkbudgetten.
- Voor een goed functioneren van de lokale democratie is een cultuuromslag nodig bij zowel de gemeente als de burgerij; beide moeten meer proactief worden.
- Er moet een brede discussie worden gevoerd over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf.
- Een actievere inzet van bewoners is nodig niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.

Met wie zou u de ontwikkeling van uw wijk willen aanpakken?

- Maatschappelijke organisaties zijn de meest gezochte samenwerkingspartners bij wijkontwikkeling.

Fysieke kwaliteit

Op welk niveau kan de visie op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?

- De visie op wonen kan het beste aangepakt worden op het niveau van de gemeente, en in mindere mate op het niveau van de wijk of de regio.

Wat maakt onze wijk aantrekkelijk?

- Fysieke kwaliteit (dat wil zeggen, aanbod goede en betaalbare woningen, kwaliteit woonomgeving, goede en bereikbare voorzieningen, verkeersverbindingen, parkeergelegenheid, openbaar vervoer) wordt het meeste genoemd als factor die de wijk aantrekkelijk maakt.

Wat is de beste aanpak van de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen?

- Hoogste prioriteit: doorgaan met vermaatschappelijking van de zorg door de woonzorgservice aan ouderen in de wijk uit te breiden.

Welke visie op wonen is, gegeven de krimpende bevolking, het meest aan te bevelen?

- Eerste prioriteit: Investeren in levensloopbestendige wijken; alle nieuwe of te renoveren woningen geschikt maken voor alle leeftijden.
- Er wordt geadviseerd, niet eenzijdig te koersen op bouwen voor ouderen. Er wordt te veel gebouwd voor ouderen, er moeten meer goedkope en betaalbare woningen gebouwd worden voor jongeren, jonge gezinnen.
- Er wordt met het oog op vormgeven aan de woonvisie een grotere rol bepleit voor de woningcorporatie (de Woonmaatschappij Hestia groep) in Schaesberg.
- Schaesberg heeft een relatief groot aanbod goede woningen, ook qua voorzieningen voor ouderen. Het is aan te bevelen de aanwezige variatie in de woningvoorraad te behouden en waar mogelijk te versterken.

Sociale kwaliteit

Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?

- Een opvallend groot aantal respondenten uit Schaesberg - in vergelijking met de andere wijken het meest - ziet reïntegratie van niet-actieve burgers naar betaald werk als beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers.
- Reïntegratiebeleid moet zich meer dan nu het geval is richten op talenten en positieversterking van mensen.

Wat is de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?

- Een opvallend groot aantal respondenten uit Schaesberg - in vergelijking met de andere wijken het meest - ziet het goed informeren van nieuwe burgers over tradities, cultureel erfgoed en verenigingsleven in de wijk als de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in de wijk.
- Bij herstructurering van woningen wordt ervoor gepleit om een zodanig mutatiebeleid te voeren dat geen concentraties van mensen met dezelfde etnische afkomst ontstaan.

Hoe kan de sociale veiligheid in de wijk verbeterd worden?

- Een idee is om in de wijk ontmoetingsplekken (plantsoen of plein) te creëren voor ouderen en jongeren.
- Een voorstel is om meer faciliteiten te creëren voor kinderen (meer gelegenheid om vrij te kunnen spelen).
- Er wordt gesignaleerd (vanuit het onderwijs) dat er een toename is van problematische gezinnen. Er wordt gepleit voor een betere samenwerking tussen instanties om deze problemen aan te pakken.
- Er moet beter worden ingespeeld op jongerengroepen die betrokken zijn bij drugshandel.

Culturele kwaliteit

Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?

- Een wijkactie houden om meer leden te werven voor de vereniging heeft de eerste voorkeur.

Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?

- Eerste prioriteit in Schaesberg: investeer voor een actief cultureel leven in beoefening van amateurkunsten.
- Versterk het sociaal-culturele werk. Dit werk is in de laatste decennia sterk gekrompen.

Is er in Landgraaf voldoende cultuur?

- Sommigen willen elementen van de traditionele cultuur terughalen, volgens anderen is het belangrijk het culturele leven te vernieuwen en aantrekkelijk te maken voor jongeren.

Wat is het primaire doel van het culturele leven?

- Ruim de helft van de respondenten uit Schaesberg vindt dat het culturele leven in de wijk vooral moet uitnodigen tot deelname aan de bestaande activiteiten. Het aangaan van onderlinge contacten zien ze in mindere mate als doel.

Kunt u voorbeelden geven van cultuur in Landgraaf waar u trots op bent?

- Landgraaf heeft een tekort en daarom behoefte aan identificatiesymbolen.

Economische kwaliteit

Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?

- Eerste prioriteit: scheppen van voldoende basisvoorzieningen in de wijk: winkels, scholen, postkantoor, bibliotheek, gezondheidscentrum, sportzaal, openbaar vervoer, enzovoort.

Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?

- De beste manier om lokale bedrijvigheid te ontwikkelen is dat de overheid de regels en procedures eenvoudiger maakt voor ondernemers.

Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?

- De overheid is verantwoordelijk voor het onderwijs en moet vooral investeren in brede vorming en levenslang leren.
- Een idee (vanuit het onderwijs) is om op de basisschool al in de beroepsvorming te investeren door middel van taalachterstandsprojecten en door een sterkere link te maken met het voortgezet onderwijs

Is er voldoende economische kwaliteit in Landgraaf?

- Een breed gedeelte opvatting is dat er behoefte is aan meer hoogopgeleiden en hoogwaardige werkgelegenheid. Een daarbij genoemde optie zou kunnen zijn om te investeren in hoogwaardige zorg. Dit probleem moet worden aangepakt op het niveau van Parkstad.

Ecologische kwaliteit

Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?

- De respondenten uit Schaesberg opteren, als het gaat over het milieu, meer dan gemiddeld voor ecologisch burgerschap: burgers hebben een duurzame levensstijl.

Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?

- Ruim de helft van de Schaesbergenaren opteert voor vrijwillige inzet van bewoners bij de verzorging van de woonomgeving.

Geef voorbeelden van nog niet bestaande activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede komen.

- Er moet meer controle komen op de verzorging van de woonomgeving; deze kan het beste worden gecombineerd met lik-op-stukbeleid.
- Een idee is om de jeugd direct te benaderen in verband met milieuoverlast.

- Een idee is om minder bestrating uit te voeren in, onder andere, voortuintjes, om verdroging van de bodem tegen te gaan.
- Stimuleer groenonderhoud in de wijk door wijken te betrekken bij keuze van beplanting, aanplantdag in de wijk en gezamenlijk onderhoud van het groen.
- Ontwikkeling van een park dat uitnodigt om elkaar te ontmoeten.
- Het openbaar vervoer moet verder worden verbeterd, in het bijzonder ten behoeve van ouderen.
- Een idee is om vanuit een stichting een mobiliteitsproject op te starten met kleinere bussen die overal kunnen komen, ter verbetering van de lokale mobiliteit van senioren.
- Brede discussie over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf
- Actievere inzet van bewoners, niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.
- Een idee is om hogere subsidies te verstrekken aan actieve verenigingen.

Ubach over Worms



Enkele kerngegevens

- De inwoners van Ubach over Worms verhuizen relatief het meest (56%) binnen de eigen gemeente.
- Ubach over Worms is met 1280 inwoners per km² half zo dicht bevolkt als Schaesberg.
- Ubach over Worms bestaat voor de helft (50%) uit landbouwgrond.
- De potentiële beroepsbevolking van Ubach over Worms heeft een hogere draagkracht dan die van de andere twee wijken. Dit komt, doordat er minder ouderen (14,9%) zijn.
- Ubach over Worms heeft meer jongeren en minder ouderen dan gemiddeld in Landgraaf.
- Verwacht wordt dat het aantal inwoners van Ubach over Worms in 2040 met 26,5% zal zijn afgenomen; deze afname is kleiner dan gemiddeld in Landgraaf.

De prioriteiten voor de politieke, fysieke, sociale, culturele, economische en ecologische kwaliteit van Ubach over Worms op een rij

Politieke kwaliteit

Wie is primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling?

- De meerderheid van de respondenten uit Ubach over Worms ziet het gemeentebestuur als primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de wijk.

Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers?

- Inspraakinstrumenten op wijkniveau met name wijkplatforms hebben de meeste voorkeur.
- Een apart probleem is de samenwerking tussen de kernen waaruit Ubach over Worms bestaat. Het gaat om sterk van elkaar verschillende kernen: het rurale Rimburch, de verstedelijkte kernen Waubach en Groenstraat en de nieuw gevormde kernen Abdissenbosch en Lauradorp. Gevolg van samenvoegen, is dat bepaalde groepen van die groep bij bepaalde activiteiten niet op komen dagen. Het is aan te bevelen dat de vertegenwoordigers van de verschillende kernen bij de platformoverleggen over de grenzen kijken en een goede samenwerkingsvorm vinden.
- Een goed idee om vorm te geven aan de lokale democratie is om te gaan werken met wijkbudgetten.
- Voor een goed functioneren van de lokale democratie is een cultuuromslag nodig bij zowel de gemeente als de burgerij; beide moeten meer proactief worden.
- Er moet een brede discussie worden gevoerd over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf.
- Een actievere inzet van bewoners is nodig niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.

Met wie zou u de ontwikkeling van uw wijk willen aanpakken?

- Maatschappelijke organisaties zijn de meest gezochte samenwerkingspartners bij wijkontwikkeling.

Fysieke kwaliteit

Op welk niveau kan de visie op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?

- De visie op wonen kan het beste aangepakt worden op het niveau van de gemeente, en in mindere mate op het niveau van de wijk of de regio.

Wat maakt onze wijk aantrekkelijk?

- Fysieke kwaliteit (dat wil zeggen, aanbod goede en betaalbare woningen, kwaliteit woonomgeving, goede en bereikbare voorzieningen, verkeersverbindingen, parkeergelegenheid, openbaar vervoer) wordt het meeste genoemd als factor die de wijk aantrekkelijk maakt.

Wat is de beste aanpak van de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen?

- Hoogste prioriteit: Doorgaan met vermaatschappelijking van de zorg door de woonzorgservice aan ouderen in de wijk uit te breiden.

Welke visie op wonen is, gegeven de krimpende bevolking, het meest aan te bevelen?

- Eerste prioriteit: inrichten van een leefbare woonomgeving, waarbij woon- en groenfuncties op elkaar aansluiten.
- Er wordt geadviseerd, niet eenzijdig te koersen op bouwen voor ouderen. Er wordt te veel gebouwd voor ouderen, er moeten meer goedkope en betaalbare woningen gebouwd worden voor jongeren, jonge gezinnen.
- Er wordt met het oog op vormgeven aan de woonvisie een grotere rol bepleit voor de woningcorporatie, Woningbouwvereniging Ubach over Worms.
- Ubach over Worms heeft een relatief groot aanbod goede woningen, ook qua voorzieningen voor ouderen. Het is aan te bevelen de aanwezige variatie in de woningvoorraad te behouden en waar mogelijk te versterken.
- Er wordt voor gepleit dat er woonzorgvoorzieningen komen in de vijf kernen van Ubach over Worms. Er is nu een centraal wooncomplex, maar het is van belang dat de ouderen tijdig in hun eigen woongebied een soort zorg aangeboden krijgen die wordt gestuurd door Heerenveld in Waubach.

Sociale kwaliteit

Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?

- De respondenten uit Ubach over Worms vinden reïntegratie van niet-actieve burgers naar betaald werk en engageren van ondernemers, die vanuit de gedachte van maatschappelijk verantwoord ondernemen niet-actieven in dienst willen nemen in even grote mate belangrijk als aanpak voor activering van niet-actieve burgers.
- Reïntegratiebeleid moet zich meer dan nu het geval is richten op talenten en positieversterking van mensen.

Wat is de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?

- De respondenten uit Ubach over Worms vinden het goed informeren van nieuwe burgers over tradities, cultureel erfgoed en verenigingsleven in de wijk en het organiseren van welkomstprojecten voor nieuwkomers door medeburgers even belangrijk als aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in de wijk.
- Bij herstructurering van woningen wordt ervoor gepleit om een zodanig mutatiebeleid te voeren dat geen concentraties van mensen met dezelfde etnische afkomst ontstaan.

Hoe kan de sociale veiligheid in de wijk verbeterd worden?

- Een idee is om in de wijk ontmoetingsplekken (plantsoen of plein) te creëren voor ouderen en jongeren.
- Een voorstel is om meer faciliteiten te creëren voor kinderen (meer gelegenheid om vrij te kunnen spelen).

- Er wordt gesignaleerd (vanuit het onderwijs) dat er een toename is van problematische gezinnen. Er wordt gepleit voor een betere samenwerking tussen instanties om deze problemen aan te pakken.
- Er moet beter worden ingespeeld op jongerengroepen die betrokken zijn bij drugshandel.

Culturele kwaliteit

Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?

- De respondenten uit Ubach over Worms vinden ledenwerving in de wijk een even goede manier om iets te doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in de wijk, als het ter discussie stellen van de doelstelling van de vereniging en zich richten op andere doelgroepen.

Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?

- Eerste prioriteit in Ubach over Worms: investeer voor een actief cultureel leven in recreatie en toerisme.
- Versterk het sociaal-culturele werk. Dit werk is in de laatste decennia sterk gekrompen.

Is er in Landgraaf voldoende cultuur?

- Sommigen willen elementen van de traditionele cultuur terughalen, volgens anderen is het belangrijk het culturele leven te vernieuwen en aantrekkelijk te maken voor jongeren.

Wat is het primaire doel van het culturele leven?

- De helft van de respondenten uit Ubach over Worms vindt dat het culturele leven in de wijk vooral moet uitnodigen tot deelname aan de bestaande activiteiten. Het aangaan van onderlinge contacten zien ze in mindere mate als doel.

Kunt u voorbeelden geven van cultuur in Landgraaf waar u trots op bent?

- Landgraaf heeft een tekort en daarom behoefte aan identificatiesymbolen.
- Ubach over Worms lijkt de wijk te zijn met het sterkste identiteitsgevoel, in vergelijking met de andere wijken. Een sleutelfiguur bracht onder woorden wat daar de reden van is: "Onze kern is bewaard gebleven; dit wordt ook breed ervaren."

Economische kwaliteit

Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?

- Eerste prioriteit: scheppen van voldoende basisvoorzieningen in de wijk: winkels, scholen, postkantoor, bibliotheek, gezondheidscentrum, sportzaal, openbaar vervoer, enzovoort.

Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?

- De beste manier om lokale bedrijvigheid te ontwikkelen is dat de overheid de regels en procedures eenvoudiger maakt voor ondernemers.

Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?

- De overheid is verantwoordelijk voor het onderwijs en moet vooral investeren in brede vorming en levenslang leren.
- Een idee (vanuit het onderwijs) is om op de basisschool al in de beroepsvorming te investeren door middel van taalachterstandsprojecten en door een sterkere link te maken met het voortgezet onderwijs

Is er voldoende economische kwaliteit in Landgraaf?

- Een breed gedeelde opvatting is dat er behoefte is aan meer hoogopgeleiden en hoogwaardige werkgelegenheid. Een daarbij genoemde optie zou kunnen zijn om te investeren in hoogwaardige zorg. Dit probleem moet worden aangepakt op het niveau van Parkstad.

Ecologische kwaliteit

Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?

- De respondenten uit Ubach over Worms opteren, als het gaat over het milieu, meer dan gemiddeld voor ecologisch burgerschap: burgers hebben een duurzame levensstijl.

Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?

- Ruim de helft van de respondenten uit Ubach over Worms opteert voor vrijwillige inzet van bewoners bij de verzorging van de woonomgeving.

Geef voorbeelden van nog niet bestaande activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede komen.

- Er moet meer controle komen op de verzorging van de woonomgeving; deze kan het beste worden gecombineerd met lik-op-stukbeleid.
- Een idee is om de jeugd direct te benaderen in verband met milieuoverlast.
- Een idee is om minder bestrating uit te voeren in, onder andere, voortuintjes, om verdroging van de bodem tegen te gaan.
- Stimuleer groenonderhoud in de wijk door wijken te betrekken bij keuze van beplanting, aanplantdag in de wijk en gezamenlijk onderhoud van het groen.
- Ontwikkeling van een park dat uitnodigt om elkaar te ontmoeten.
- Het openbaar vervoer moet verder worden verbeterd, in het bijzonder ten behoeve van ouderen.
- Een idee is om vanuit een stichting een mobiliteitsproject op te starten met kleinere bussen die overal kunnen komen, ter verbetering van de lokale mobiliteit van senioren.
- Brede discussie over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf
- Actievere inzet van bewoners, niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.
- Een idee is om hogere subsidies te verstrekken aan actieve verenigingen.
- Er moet een debat worden gevoerd over de dam in het Wormdal. Toelichting van een sleutelfiguur: "De beslissing over de dam wordt genomen door Duitsers. Het is belangrijk dat Landgraaf daar ook een stem in heeft."

Nieuwenhagen



Enkele kerngegevens

- Nieuwenhagen is met 1354 inwoners per km² half zo dicht bevolkt als Schaesberg.
- Nieuwenhagen is relatief het rijkst aan bos en natuur (een kwart van de bodem).
- De potentiële beroepsbevolking van Nieuwenhagen heeft een relatief lage draagkracht. Dit komt, doordat er meer ouderen (17,2%) zijn.
- Nieuwenhagen heeft minder jongeren en meer ouderen dan gemiddeld in Landgraaf.
- Nieuwenhagen heeft meer dan de andere wijken te maken met jeugdoverlast.
- Zo'n 27% van de Nieuwenhagenaren geven op enig moment mantelzorg Dit is veel in vergelijking met de andere wijken.
- Verwacht wordt dat het aantal inwoners van Nieuwenhagen in 2040 met 29,8% zal zijn afgenomen; deze afname is groter dan gemiddeld in Landgraaf.

De prioriteiten voor de politieke, fysieke, sociale, culturele, economische en ecologische kwaliteit van Nieuwenhagen op een rij

Politieke kwaliteit

Wie is primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling?

- De meerderheid van de respondenten uit Nieuwenhagen ziet het gemeentebestuur als primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de wijk.

Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers?

- Inspraakinstrumenten op wijkniveau met name wijkplatforms hebben de meeste voorkeur.
- Een goed idee om vorm te geven aan de lokale democratie is om te gaan werken met wijkbudgetten.
- Voor een goed functioneren van de lokale democratie is een cultuuromslag nodig bij zowel de gemeente als de burgerij; beide moeten meer proactief worden.
- Er moet een brede discussie worden gevoerd over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf.
- Een actievare inzet van bewoners is nodig niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.

Met wie zou u de ontwikkeling van uw wijk willen aanpakken?

- Maatschappelijke organisaties zijn de meest gezochte samenwerkingspartners bij wijkontwikkeling.

Fysieke kwaliteit

Op welk niveau kan de visie op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?

- De visie op wonen kan het beste aangepakt worden op het niveau van de gemeente, en in mindere mate op het niveau van de wijk of de regio.

Wat maakt onze wijk aantrekkelijk?

- Fysieke kwaliteit (dat wil zeggen, aanbod goede en betaalbare woningen, kwaliteit woonomgeving, goede en bereikbare voorzieningen, verkeersverbindingen, parkeergelegenheid, openbaar vervoer) wordt het meeste genoemd als factor die de wijk aantrekkelijk maakt.

Wat is de beste aanpak van de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen?

- Hoogste prioriteit: Doorgaan met vermaatschappelijking van de zorg door de woonzorgservice aan ouderen in de wijk uit te breiden.

Welke visie op wonen is, gegeven de krimpende bevolking, het meest aan te bevelen?

- Eerste prioriteit: Investeren in levensloopbestendige wijken; alle nieuwe of te renoveren woningen geschikt maken voor alle leeftijden
- Er wordt geadviseerd, niet eenzijdig te koersen op bouwen voor ouderen. Er wordt te veel gebouwd voor ouderen, er moeten meer goedkope en betaalbare woningen gebouwd worden voor jongeren, jonge gezinnen.
- Er wordt met het oog op vormgeven aan de woonvisie een grotere rol bepleit voor de woningcorporatie, de Woonmaatschappij Hestia groep, in Nieuwenhagen.
- Nieuwenhagen heeft, in vergelijking met de andere wijken een relatief klein aanbod goede woningen, ook qua voorzieningen voor ouderen. Het is aan te bevelen om, met name in de om het centrum liggende buurten te werken aan meer variatie van woningen.
- Ondanks de bosrijke omgeving doet Nieuwenhagen stenig aan. Een van de sleutelfiguren bracht dit als volgt onder woorden: "Men heeft flink gebouwd in Nieuwenhagen, de faciliteiten voor kinderen zijn weg en er is veel groen verdwenen." Het is aan te bevelen meer aandacht te geven aan levendigheid en groen op straat.

Sociale kwaliteit

Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?

- Ruim de helft van de respondenten uit Nieuwenhagen ziet reïntegratie van niet-actieve burgers naar betaald werk als beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers.
- Reïntegratiebeleid moet zich meer dan nu het geval is richten op talenten en positieversterking van mensen.

Wat is de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?

- Ruim de helft van de respondenten uit Nieuwenhagen ziet het goed informeren van nieuwe burgers over tradities, cultureel erfgoed en verenigingsleven in de wijk als de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in de wijk.
- Bij herstructurering van woningen wordt ervoor gepleit om een zodanig mutatiebeleid te voeren dat geen concentraties van mensen met dezelfde etnische afkomst ontstaan.

Hoe kan de sociale veiligheid in de wijk verbeterd worden?

- Een idee is om in de wijk ontmoetingsplekken (plantsoen of plein) te creëren voor ouderen en jongeren.
- Er wordt gesignaleerd, dat de straat in Nieuwenhagen niet op alle plekken veilig is. Een sleutelfiguur bracht dit als volgt onder woorden: "Er zijn onveilige plekken in Nieuwenhagen. Er wordt hard gereden. Daar zijn door de gemeente al maatregelen voor getroffen. De Herenweg en Hoogstraat zijn onveilige speelruimten voor kinderen." Het is aan te bevelen om waar nodig meer faciliteiten te creëren voor kinderen, meer gelegenheid om vrij te kunnen spelen.
- Er wordt gesignaleerd (vanuit het onderwijs) dat er een toename is van problematische gezinnen. Er wordt gepleit voor een betere samenwerking tussen instanties om deze problemen aan te pakken.
- Er moet beter worden ingespeeld op jongerengroepen die betrokken zijn bij drugshandel.

Culturele kwaliteit

Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?

- Een relatief groot deel van de respondenten uit Nieuwenhagen ziet ledenwerving in de wijk als de beste manier om iets te doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in de wijk.

Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?

- Eerste prioriteit in Nieuwenhagen: investeer voor een actief cultureel in beoefening van amateurkunsten.
- Versterk het sociaal-culturele werk. Dit werk is in de laatste decennia sterk gekrompen.

Is er in Landgraaf voldoende cultuur?

- Sommigen willen elementen van de traditionele cultuur terughalen, volgens anderen is het belangrijk het culturele leven te vernieuwen en aantrekkelijk te maken voor jongeren.

Wat is het primaire doel van het culturele leven?

- De meeste respondenten uit Nieuwenhagen vinden dat het culturele leven in de wijk vooral moet uitnodigen tot het aangaan van onderlinge contacten. Deelname aan de bestaande activiteiten zien ze in mindere mate als doel.

Kunt u voorbeelden geven van cultuur in Landgraaf waar u trots op bent?

- Landgraaf heeft een tekort en daarom behoefte aan identificatiesymbolen.

Economische kwaliteit

Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?

- Eerste prioriteit: scheppen van voldoende basisvoorzieningen in de wijk: winkels, scholen, postkantoor, bibliotheek, gezondheidscentrum, sportzaal, openbaar vervoer, enzovoort.

Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?

- De beste manier om lokale bedrijvigheid te ontwikkelen is dat de overheid de regels en procedures eenvoudiger maakt voor ondernemers.

Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?

- De overheid is verantwoordelijk voor het onderwijs en moet vooral investeren in brede vorming en levenslang leren.
- Een idee (vanuit het onderwijs) is om op de basisschool al in de beroepsvorming te investeren door middel van taalachterstandsprojecten en door een sterkere link te maken met het voortgezet onderwijs

Is er voldoende economische kwaliteit in Landgraaf?

- Een breed gedeelte opvatting is dat er behoefte is aan meer hoogopgeleiden en hoogwaardige werkgelegenheid. Een daarbij genoemde optie zou kunnen zijn om te investeren in hoogwaardige zorg. Dit probleem moet worden aangepakt op het niveau van Parkstad.

Ecologische kwaliteit

Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?

- Ruim de helft van de respondenten uit Nieuwenhagen opteert, als het gaat over het milieu, voor het ontwikkelen van beleid voor bedrijventerreinen met milieuvriendelijke ondernemingen.

Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?

- De respondenten uit Nieuwenhagen opteren meer dan gemiddeld voor vrijwillige inzet van bewoners bij de verzorging van de woonomgeving.

Geef voorbeelden van nog niet bestaande activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede komen.

- Er moet meer controle komen op de verzorging van de woonomgeving; deze kan het beste worden gecombineerd met lik-op-stukbeleid.
- Een idee is om de jeugd direct te benaderen in verband met milieuoverlast.
- Een idee is om minder bestrating uit te voeren in, onder andere, voortuintjes, om verdroging van de bodem tegen te gaan.
- Stimuleer groenonderhoud in de wijk door wijken te betrekken bij keuze van beplanting, aanplantdag in de wijk en gezamenlijk onderhoud van het groen.
- Ontwikkeling van een park dat uitnodigt om elkaar te ontmoeten.
- Het openbaar vervoer moet verder worden verbeterd, in het bijzonder ten behoeve van ouderen.
- Een idee is om vanuit een stichting een mobiliteitsproject op te starten met kleinere bussen die overal kunnen komen, ter verbetering van de lokale mobiliteit van senioren.
- Brede discussie over belangrijke ontwikkelingen bijvoorbeeld de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf
- Actievere inzet van bewoners, niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.
- Een idee is om hogere subsidies te verstrekken aan actieve verenigingen.

Hoofdstuk 3

Het onderzoek – de kwaliteit van leefbaarheid in Landgraaf

Dit hoofdstuk is een integrale weergave van de resultaten van het onderzoek, dat we onder sleutelfiguren van Landgraaf uitgevoerd hebben. We brengen in kaart welke ideeën de burgers van Landgraaf hebben over de toekomstige ontwikkeling van de leefbaarheid in hun wijk en wie volgens hen daarvoor verantwoordelijk is. Daarvoor beschrijven en analyseren we de uitkomsten van de wijkscan Landgraaf en ideeën die de geselecteerde sleutelfiguren tijdens de expertmeetings naar voren hebben gebracht.

3.1 Politieke kwaliteit

Hieronder inventariseren en analyseren we achtereenvolgens de antwoorden die de sleutelfiguren via de wijkscan en de expertmeeting hebben gegeven op de volgende vragen:

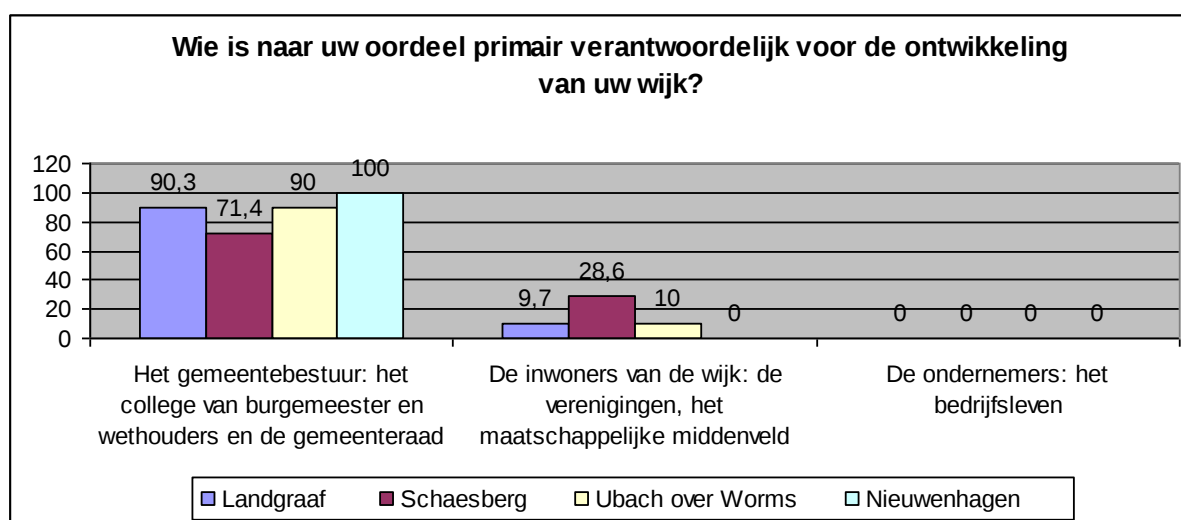
- *Wie is primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling?*
- *Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers?*
- *Met wie zou u de ontwikkeling van uw wijk willen aanpakken?*

Wie is primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling?

De gemeente is primair verantwoordelijk.

Een belangrijke vraag is, wie *primair* verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van de wijk. Is dat het gemeentebestuur: het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad? Zijn dat de inwoners van de wijk: de verenigingen, het maatschappelijke middenveld? Of zijn dat de ondernemers: het bedrijfsleven?

De overgrote meerderheid van de respondenten ziet het gemeentebestuur als primair verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de wijk, op grote afstand gevolgd door het maatschappelijke middenveld. Het bedrijfsleven wordt door niemand gezien als primair verantwoordelijk voor wijkontwikkeling.



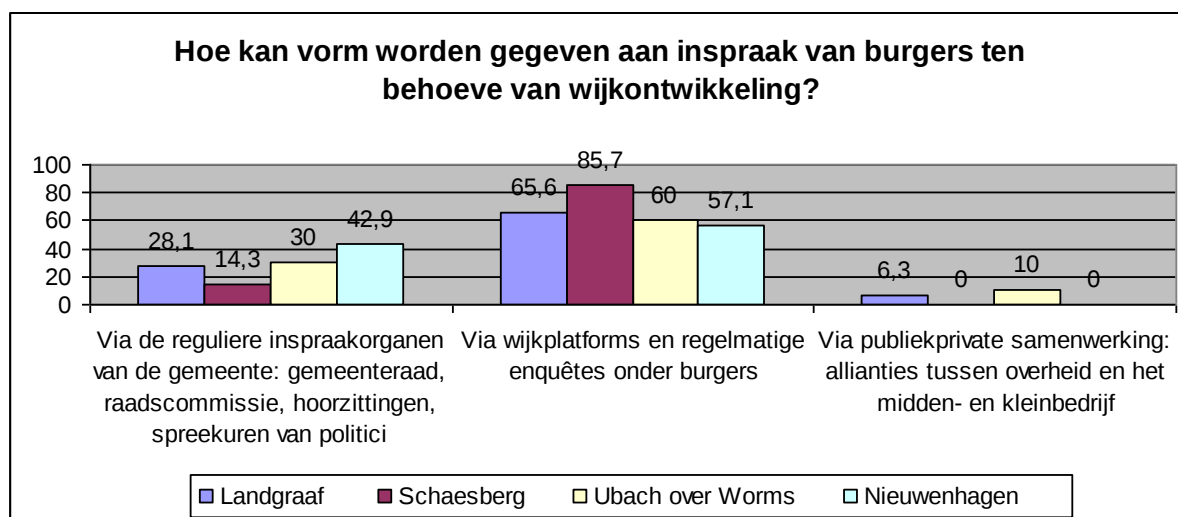
Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers?

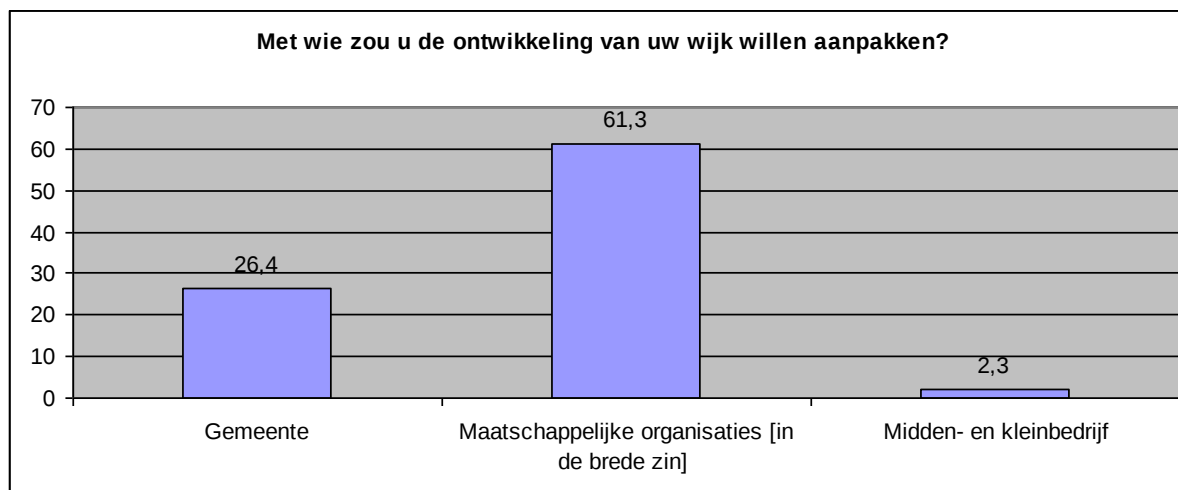
Inspraakinstrumenten op wijkniveau: wijkplatforms hebben de meeste voorkeur.

Op de vraag "Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers ten behoeve van wijkontwikkeling?" gaf bijna twee derde (65,6%) van de respondenten als antwoord: "Via wijkplatforms en regelmatige enquêtes onder burgers". Ruim een kwart (28,1%) gaf de eerste voorkeur aan "Via de reguliere inspraakorganen van de gemeente: gemeenteraad, raadscommissie, hoorzittingen, spreekuren van politici" en slechts enkelen (6,3%) gaven de voorkeur aan "Via publiekprivate samenwerking: allianties tussen overheid en het midden- en kleinbedrijf".

Deze uitkomst bevestigt de gegevens van de Parkstadmonitor.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Met wie zou u de ontwikkeling van uw wijk willen aanpakken?

Maatschappelijke organisaties meest gezochte samenwerkingpartners.

Op de vraag "Noem minimaal drie partijen / groepen / stakeholders, met wie u de ontwikkeling van uw wijk zou willen aanpakken" werden maatschappelijke organisaties (in de brede zin: politie, onderwijs, wijkplatforms, Welsun, individuele bewoners, verenigingen, woningcorporaties) de meeste keren (61,3%) genoemd. Het MKB werd het minste (2,3%) genoemd. De gemeente werd ongeveer een kwart van het aantal keren (26,4%) genoemd. Deze uitkomsten lopen min of meer parallel met de uitkomsten van de vorige vraag betreffende vormgeving van inspraak.

Verskil tussen primaire verantwoordelijkheid dragen en vormgeven aan inspraak.

Het is duidelijk dat een grote meerderheid van de respondenten de primaire verantwoordelijkheid voor wijkontwikkeling vooral bij de gemeente legt, zoals is gebleken uit de antwoorden op de eerste vraag. Tegelijkertijd, en niet daarmee in tegenspraak, kiezen ze er in meerderheid voor om ten behoeve van wijkontwikkeling vooral vorm te geven aan inspraak via wijkplatforms en regelmatige enquêtes onder burgers en vooral samenwerkingsrelaties aan te knopen met maatschappelijke organisaties.

Een sleutelfiguur formuleerde het als volgt: "Gebruik bij voorkeur inspraakinstrumenten op wijkniveau, zo kort mogelijk bij de burger. Wat ik van de gemeente verwacht, is dat zij een duidelijke regierol inneemt met betrekking tot het levensvatbaar maken van platforms en inspraak burgers."

Een andere sleutelfiguur maakte de volgende kanttekening: "Ik weet niet of wijkplatforms zo hoog gewaardeerd worden als door de uitkomst van de wijkscan wordt gesuggereerd. Ik denk dat men vindt dat in de wijkplatforms het overleg moet plaats vinden, het gaat echter niet over de mate waarin het overleg plaatsvindt. In de wijkplatforms vindt nog niet genoeg overleg plaats."

Wijkbudgetten

Een sleutelfiguur kwam met het volgende idee om vorm te geven aan de lokale democratie:

"Het zou een goed idee zijn om in Landgraaf te gaan werken met wijkbudgetten. Daar wordt nu nog niet mee gewerkt. Je kunt een bepaald budget voor een wijk reserveren en dat dan investeren in bijvoorbeeld een straat."

Cultuuromslag

Veel sleutelfiguren signaleerden dat er wat betreft de samenwerking tussen gemeente en burgers een cultuuromslag nodig is, zowel bij de gemeente als de burgers. Niet alleen van de gemeente, maar ook van de bewoners wordt proactiviteit verwacht.

Een greep uit de opmerkingen:

"De gemeente heeft open oor en is ontvankelijk, maar als het gaat om vervolgstappen met actie dan zit er een zekere traagheid in. Men is goedwillend in ondersteunen, maar overgaan tot concrete stappen wordt gemist. Luisterend maar geen krachtadig bestuur."

"Binnen burgerij dient een omslag gemaakt te worden om mee te willen denken, bij de politiek (de mensen in het raadhuis) dient een omslag gemaakt te worden om zich als ambtenaar dienend en faciliterend op te stellen naar de burger toe."

"Jongerenvraagstukken staan niet hoog op de politieke agenda. Er zouden kortere lijnen moeten zijn wil je jongeren betrekken; maak dat jongeren zich mede-eigenaars voelen van projecten, in plaats van ze te laten consumeren."

3.2 Fysieke kwaliteit

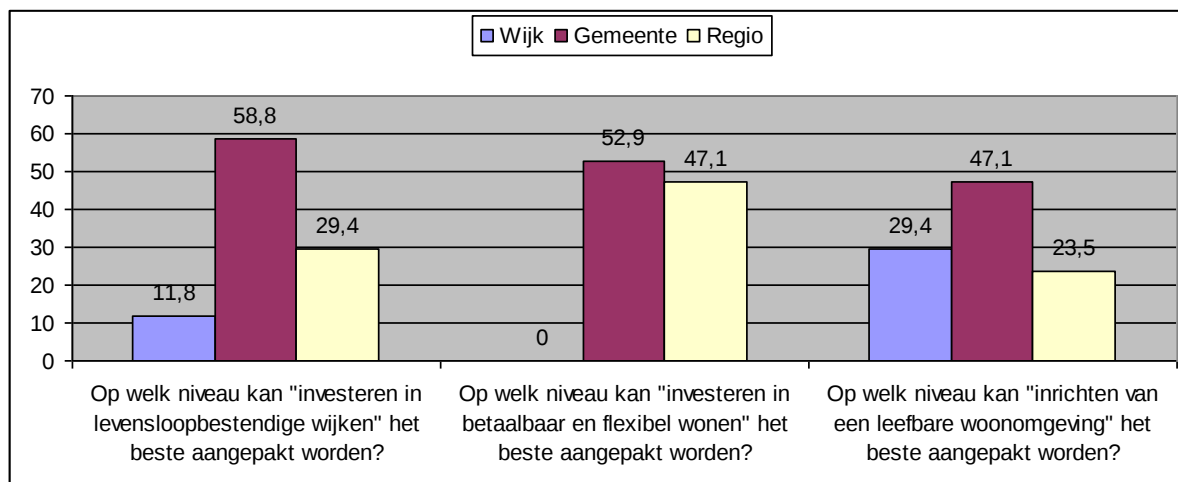
Hieronder inventariseren en analyseren we achtereenvolgens de antwoorden die de sleutelfiguren via de wijkscan en de expertmeeting hebben gegeven op de volgende vragen:

- *Op welk niveau kan de visie op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?*
- *Wat maakt onze wijk aantrekkelijk?*
- *Wat is de beste aanpak van de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen?*
- *Welke visie op wonen is, gegeven de krimpende bevolking, het meest aan te bevelen?*

Op welk niveau kan de visie op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?

Een belangrijke kwestie is op welk niveau (wijk, gemeente of regio) wijkontwikkeling het beste aangepakt kan worden. We hebben de geselecteerde sleutelfiguren uit Landgraaf hierover bevraagd en daarbij als voorbeeld (belangrijke indicator van hoe de wijkontwikkeling er voor staat) gekozen de visie op wonen en woonomgeving

Uit de antwoorden blijkt, dat de *gemeente* het meest wordt aangewezen als het niveau waarop de visie op wonen het beste aangepakt kan worden. Dit geldt vooral als het gaat over “investeren in levensloopbestendige woningen”. “Investeren in betaalbaar en flexibel wonen” wordt gezien als een opdracht die op het niveau van gemeente en *regio* in ongeveer gelijke mate behandeld moet worden. Bij “inrichten van een leefbare woonomgeving” wordt na de gemeente *de wijk* gezien als een belangrijk platform.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Wat maakt onze wijk aantrekkelijk? (in rangorde van frequentie)	
1 Fysieke kwaliteit (aanbod goede en betaalbare woningen, kwaliteit woonomgeving, goede en bereikbare voorzieningen, verkeersverbindingen, parkeren, openbaar vervoer)	48%
2 Sociale kwaliteit (sociale veiligheid, overlast jongeren, goed leefklimaat, sociale samenhang, vergrijzing)	22%
3 Economische kwaliteit (werkgelegenheid, opleiding, belastingdruk)	15,4%
4 Ecologische kwaliteit (groene omgeving)	6,5%
5 Politieke kwaliteit (regelgeving, bestuur, wijkgericht werken)	5,7%
6 Culturele kwaliteit (aanbod van festiviteiten)	2,4%

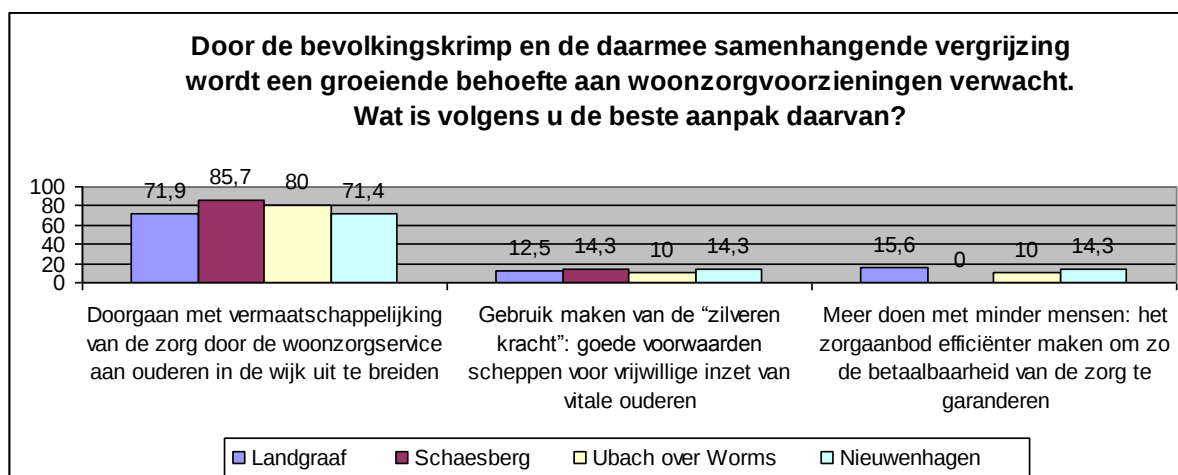
Wat maakt onze wijk aantrekkelijk?

We wilden van onze respondenten graag een antwoord krijgen op de vraag, wat volgens hen hun wijk aantrekkelijk maakt. De vraag was er niet op gericht om te weten te komen of de wijk aantrekkelijk is, maar wat ervoor nodig is (al of niet aanwezig) om de wijk aantrekkelijk te maken. Daarom vroegen we hun, welke redenen zittende burgers zouden hebben om in hun wijk te blijven of daaruit weg te gaan en welke redenen nieuwe burgers zouden hebben om zich in hun wijk te vestigen of juist daaruit weg te blijven.

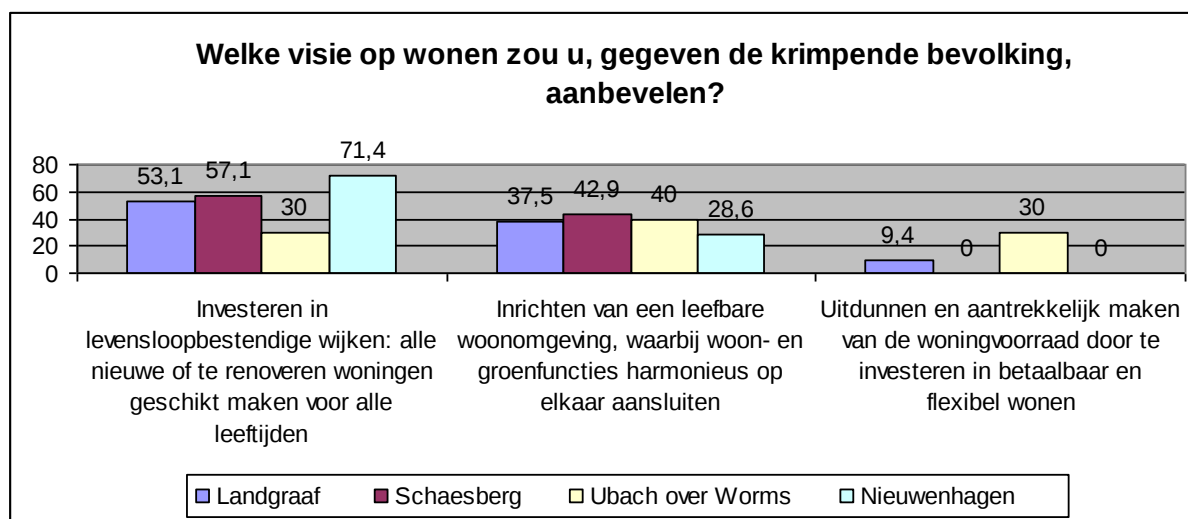
Fysieke kwaliteit is volgens de respondenten de belangrijkste indicator voor aantrekkelijkheid van de wijk. Ongeveer de helft van de redenen voor vestiging of vertrek betreft fysieke kwaliteit. Sociale en economische kwaliteit scoren lager. Ecologische, politieke, culturele en ecologische kwaliteit scoren het laagst.

Wat is de beste aanpak van de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen?

Op de vraag “Wat is volgens u de beste aanpak van de door de bevolkingskrimp en de daarmee samenhangende vergrijzing verwachte groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen” antwoordde zo’n tweederde (71,9%) van de respondenten: “Doorgaan met vermaatschappelijking van de zorg door de woonzorgservice aan ouderen in de wijk uit te breiden”. Een kleine groep (12,5%) koos voor “goede voorwaarden scheppen voor vrijwillige inzet van vitale ouderen” en een ongeveer even kleine groep (15,6%) koos voor “het zorgaanbod efficiënter maken” als oplossing om het hoofd te bieden aan de groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Welke visie op wonen is, gegeven de krimpende bevolking, het meest aan te bevelen?

Op de vraag “Welke visie op wonen zou u, gegeven de krimpende bevolking, aanbevelen?” gaf ruim de helft (53,1%) van de respondenten als antwoord: “Investeren in levensloopbestendige wijken: alle nieuwe of te renoveren woningen geschikt maken voor alle leeftijden”. Ruim een derde (37,5%) van de respondenten vond “inrichten van een leefbare woonomgeving” de beste visie op wonen, terwijl minder dan een tiende (9,4%) van hen de voorkeur gaf “aan investeren in betaalbaar en flexibel wonen”. Een sleutelfiguur bracht het idee om te investeren in levensloopbestendige wijken als volgt onder woorden: “Vergroot de diversiteit aan leeftijden en behoeften. Kijk hoe de wijken zo ontwikkeld

kunnen worden dat die diversiteit in de wijk aanwezig is. Bouw levensloopbestendige woningen, voor jongeren met kinderen en ouderen.”

Koersen op bouwen voor ouderen?

Een sleutelfiguur hield een pleidooi om meer ouderen naar Landgraaf te trekken:

“Probeer rijkere ouderen naar het groen (dat Landgraaf te bieden heeft) te trekken, om de eigen mensen te behouden en mensen met een beter inkomen niet kwijt te raken aan Heerlen, waar wel mooiere woningen zijn. Creëer meer voorzieningen voor senioren in de stad.”

Anderen lieten echter de volgende waarschuwende geluiden horen:

“Er wordt veel en negatief gesproken over vergrijzing, jongeren horen constant de negatieve verhalen over de kosten van vergrijzing.”

“Stem het beleid niet teveel af op vergrijzing. Vergrijzing, ik vind dat men daar erg de nadruk op legt, men vergeet over jongeren te spreken. Ik vraag mij af of er iets terug komt voor jongeren.”

“Er wordt veel gebouwd voor ouderen. Juist door de fixatie op vergrijzing en woonzorgvoorzieningen, wordt de woonbehoefte voor jongeren over het hoofd gezien. Het wonen is veel teveel gericht op ouderen, op vergrijzing en zou veel meer gericht moeten zijn op jongeren, jonge gezinnen, goedkope en betaalbare woningen.”

De rol van woningcorporaties

Een sleutelfiguur bepleitte in het kader van de visie op wonen een “sterkere en actievere rol van de woningcorporaties.”

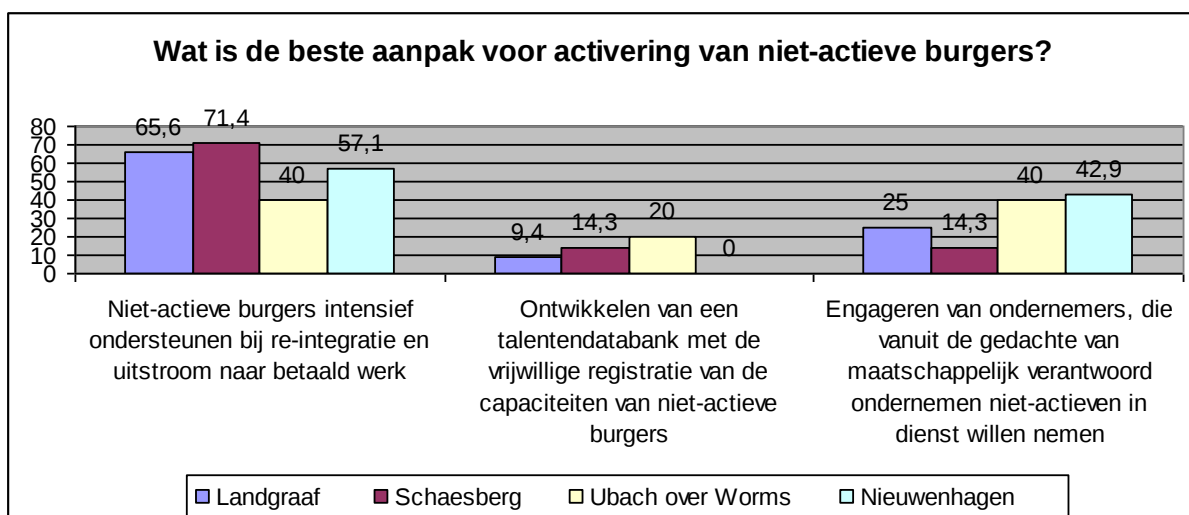
3.3 Sociale kwaliteit

Hieronder inventariseren en analyseren we achtereenvolgens de antwoorden die de sleutelfiguren via de wijkscan en de expertmeeting hebben gegeven op de volgende vragen:

- *Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?*
- *Wat is beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?*
- *Hoe kan de sociale veiligheid in de wijk verbeterd worden?*

Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?

Bijna tweederde (65,6%) van de respondenten vindt het intensief ondersteunen van niet-actieve burgers bij reïntegratie en uitstroom naar betaald werk de beste aanpak. Een vierde deel (25%) van hen opteert voor het engageren van ondernemers, die vanuit de gedachte van maatschappelijk verantwoord ondernemen niet-actieven in dienst willen nemen. Men ziet het minst (9,4%) in het ontwikkelen van een talentendatabank met de vrijwillige registratie van de capaciteiten van niet-actieve burgers.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

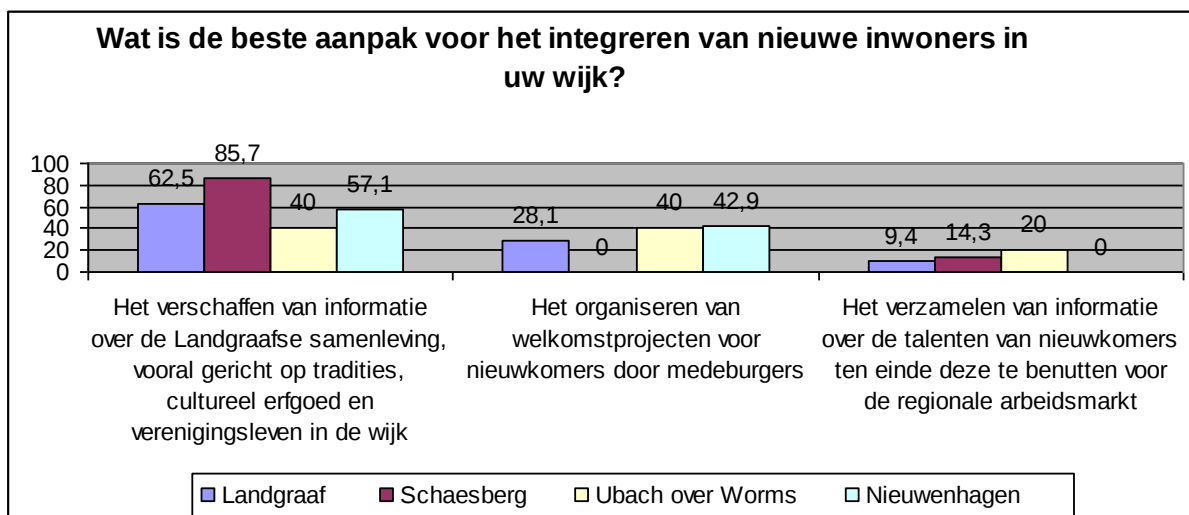
Reactivering richten op talenten en positieversterking van mensen

Tijdens de expertmeetings werden opmerkingen gemaakt bij de vaak als vanzelfsprekend aangenomen koppeling tussen reactivering en uitstroom naar betaald werk.

Zo merkte een sleutelfiguur op: "Ik vind het reïntegratiebeleid te weinig gericht op wat je kunt, op je talenten."

Een ander merkte op: "Maatschappelijke plichten, dat is een goede zaak. Ik denk dat het een slechte zaak is als jonge mensen zo vroeg in een uitkeringssituatie zitten. Empowerment¹ moeten we stimuleren, mensen met kwaliteiten als vrijwilliger inzetten."

Deze opmerkingen staan enigszins haaks op het eerder getoonde geringe enthousiasme voor het idee van een talentenbank.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Wat is beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?

De respondenten hebben in meerderheid (62,5%) een voorkeur voor het verschaffen van informatie over de samenleving van Landgraaf, vooral gericht op tradities, cultureel erfgoed en verenigingsleven

¹ Empowerment: positieversterking van mensen; verhoogt het bewustzijn en laat mensen specifieke kennis en vaardigheden op doen zodat ze hun eigen leven in handen nemen.

in de wijk als aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in de wijk. Ongeveer een kwart van de respondenten (26,1%) ziet vooral heil in het organiseren van welkomstprojecten voor nieuwkomers door medeburgers. Het verzamelen van informatie over de talenten van nieuwkomers ten einde deze te benutten voor de regionale arbeidsmarkt is een aanpak die het minst de voorkeur van de respondenten (9,4%) geniet.

Dit laatste komt overeen met het geringe enthousiasme dat men heeft voor het idee van een talentenbank voor niet-actieve burgers, zoals bij de vorige vraag is geconstateerd.

Er is geen allochtonenprobleem in de beleving van de bewoners

Sleutelfiguren merkten op, dat er in hun wijk niet echt een probleem is met allochtonen. Dit heeft te maken enerzijds met tolerantie van de zittende inwoners, anderzijds met de relatieve onzichtbaarheid van de nieuwe inwoners en het geldt vooral de westerse en in mindere mate de niet-westerse allochtonen.

Dit blijkt uit opmerkingen als de volgende:

“Wij Zuid-Limburgers hadden vroeger geen problemen met mensen van buitenlandse afkomst, tegenwoordig worden de verschillen erg opgeklopt. De Limburger is soepel in de acceptatie van nieuwkomers, mits ze zich normaal gedragen en willen integreren en meedoen.”

“Ik denk dat er een verschil is tussen niet-westerse en westerse allochtonen. De anti-allochtonenhouding betreft de niet-westerse allochtonen. Deze is gericht tegen de groep, niet tegen individuen.”

“Er wonen maar weinig echte allochtonen hier, Moslims en Marokkanen. Het gaat steeds meer om statushouders, die woningen krijgen, dat wordt toch merkbaar.”

“Ik geloof dat jongeren niet bewust zijn van culturen en afkomst. Maar ze komen elkaar ook niet tegen hier.”

“Reden waarom de Duitse bevolking niet merkbaar is in Landgraaf? Er zijn wel wat contacten, maar nog niet veel.”

“Er zijn wel verbindingen met de Duitse buurgemeente Palenberg, maar niet erg veel.”

Concentratie van allochtonen in de wijk

Sommige sleutelfiguren signaleerden, dat bij herstructurering van woningen nieuwe concentraties van allochtonen ontstaan. Ze brengen dit als volgt onder woorden:

“Bij de herstructurering heeft men mensen met dezelfde etnische afkomst weer bij elkaar gezet, dan gaat het weer fout. Dan zegt de woningbouwvereniging: wij kennen de achtergrond niet van deze mensen. Dan zeg ik: ga daar eens wat beter mee om. Mensen wat meer verdelen over de wijk, niet naast elkaar zetten.”

“De allochtonen woonden in bepaalde flats, die zijn afgebroken en de allochtonen zijn toen in een buurt geplaatst, die buurt is nu verpauperd en er heersen spanningen in die wijk.”

“Er kan onduidelijkheid heersen over de bestemming van bepaalde plekken. De communicatie daarin is niet voldoende en dat leidt tot onrust in de wijk. De gemeente zou hierover beter met de bewoners moeten communiceren.”

Aantrekken van nieuwe inwoners

Op onze vraag hoe Landgraaf aantrekkelijk kan worden gemaakt voor nieuwe inwoners, kregen we de volgende antwoorden:

“Het is moeilijk aan te moedigen om in Landgraaf te gaan wonen, in Duitsland is het goedkoper. Ja, maar dat komt nog wel. De huizenprijzen gaan omlaag.”

“We hebben een trek gehad van Duitsland naar Nederland, omstreeks 1995. Hier in Nederland kon je goed en goedkoop wonen. Nu gaan ze terug, en wij gaan ook, omdat het wonen in Duitsland nu goedkoper is. Functioneel wonen de Duitsers hier, maar ze zijn niet georiënteerd op hier.”

Hoe kan de sociale veiligheid in de wijk verbeterd worden?

Tijdens de expertmeetings werd geconstateerd dat er in de openbare ruimte voorzieningen, die het gevoel van sociale veiligheid bevorderen, ontbreken. Zo zijn er momenteel geen beschermde plekken voor ouderen. Er werden verschillende ideeën naar voren gebracht voor het creëren van

ontmoetingsplekken voor ouderen. Tevens werden suggesties gedaan voor het creëren van informatiepunten voor ouderen.

Ontmoetingsplekken en informatiepunten

“Creëer iets voor ouderen, waar ze heen kunnen gaan, niet te duur, al is het maar kletsen op het marktplein, zorg voor een overkapping waar jongeren niet komen.”

“Creëer ontmoetingsplekken in het groen, waar mensen zich plezierig voelen. Het plantsoen als ontmoetingsplek.”

“We zijn aan het proberen samen met de gemeente een seniorenplein van de grond te krijgen. Later willen we dit uitbreiden naar de jeugd om mensen wat enthousiaster te maken. Nu laten veel ouderen het afweten. Ouderen zijn achtergebleven. Echter: inhaalslag bij ouderen maken is mogelijk”

“Je zou er wel een oplossing voor kunnen vinden, er zijn al voorbeelden waar ouderen iedere dag kunnen eten; Meander zou dat ook op kunnen pakken voor bijvoorbeeld de wandelaars.”

“Geef voorlichting, bijvoorbeeld in de vorm van seniorenkrant, in de taal van de man van de straat. Informeer hun op een leuke manier en maak hen bewust van wat ze zelf kunnen bijdragen.”

“Creëer een digitaal informatieloket en tevens een spreekbuis voor burgers.”

Faciliteiten voor jongeren en kinderen

“Voor de jongeren is er weinig gelegenheid voor ontmoeting en voor kinderen is er weinig gelegenheid om vrij te kunnen spelen.”

Problematische gezinnen

Sleutelfiguren constateerden dat er geen institutioneel netwerk is om de toename van problematische gezinnen aan te pakken.

“Ik bemerk dat er veel leerlingen in zorgtrajecten komen. Er zijn steeds meer kinderen die in hun ontwikkeling bedreigd worden. Wanneer er problemen zijn met een kind, dat uit een problematisch gezin komt, dan word ik als lerares daarover niet over geïnformeerd. We moeten gaan naar één netwerk, één doorgeefluik, één bundelende instantie, waardoor er meer samenwerking komt. Die partijen die nu bestaan praten onderling niet, en dat is de oorzaak waardoor dingen mis gaan.”

“Gezinnen zijn meer op zichzelf gericht, ouders hebben minder tijd voor kinderen, zijn moe, aandacht naar kinderen toe wordt verwaarloosd, ook bij begeleiding bij schoolzaken. Er zou meer ondersteuning van ouders naar personeel en onderwijs toe moeten zijn. Kinderen hebben helemaal geen moeite met een strakke hand die hen leidt, maar zodra er meer ruimte komt gaat het mis.”

Problematische jongerengroepen

Een sleutelfiguur signaleerde het volgende: “Er schijnt in Landgraaf een aantal jongerengroepen te zijn die uitgebuit worden door volwassenen om drugs te transporteren. Hier wordt niet goed op ingespeeld. Het wordt oogluikend toegestaan.”

3.4 Culturele kwaliteit

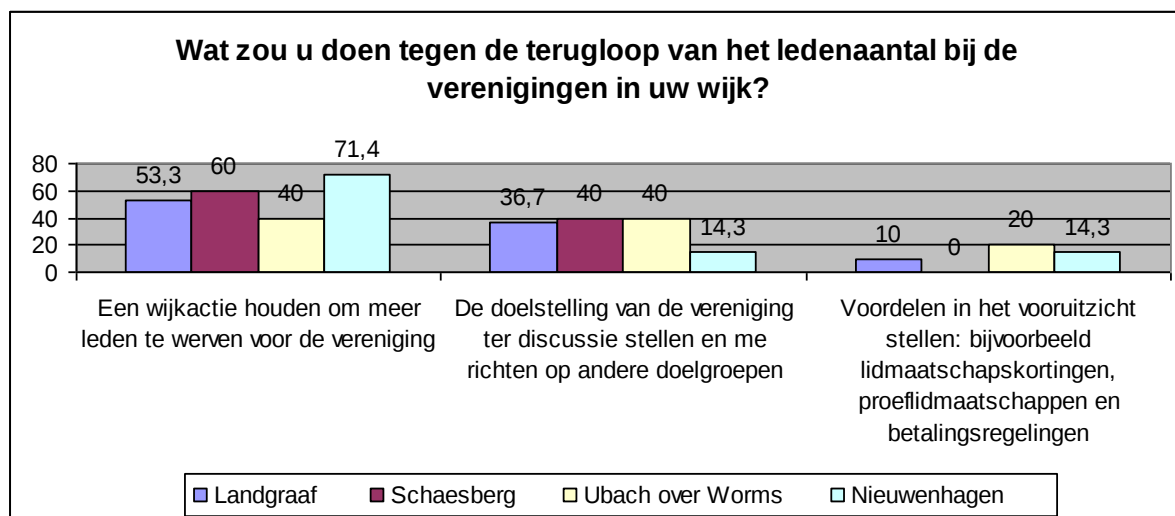
Hieronder inventariseren en analyseren we achtereenvolgens de antwoorden die de sleutelfiguren via de wijkscan en de expertmeeting hebben gegeven op de volgende vragen:

- Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?
- Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?
- Is er in Landgraaf voldoende cultuur?
- Wat is het primaire doel van het culturele leven?
- Kunt u voorbeelden geven van cultuur in Landgraaf waar u trots op bent?

Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?

Ruim de helft (53,3%) van de respondenten ziet het houden van een wijkactie om meer leden te werven voor de vereniging als de beste oplossing. Ruim een derde (36,7%) zou ervoor kiezen om de doelstelling van de vereniging ter discussie te stellen en zich te richten op andere doelgroepen. Slechts

een tiende (10%) verwacht heil van in het vooruitzicht stellen van voordelen: bijvoorbeeld lidmaatschapskortingen, proeflidmaatschappen en betalingsregelingen.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Teloorgang van het verenigingsleven

Sommige sleutelfiguren signaleerden tijdens de expertmeeting de teloorgang van het verenigingsleven.

Een van hen verwoordde dit als volgt: "Mensen hadden verantwoordelijkheid voor elkaar en de buurt. Zowel man als vrouw werkt tegenwoordig. De vrouw heeft andere prioriteiten nu. Er zijn minder vriendschapsverhoudingen. De gemeenschapszin verdwijnt."

Een ander zei: "Een van de moeilijkste problemen is, dat je vroeger een bloeiend verenigingsleven had, alles is nu doodgebloed. Ieder leeft voor zich."

Weer een ander: "Er wordt hier geen waardering getoond voor mensen die in verenigingen zitten. Als er meer waardering zou komen, zou het aantal leden vergroten."

Dit negatieve beeld spreekt enigszins het positieve beeld tegen, dat uit de Parkstadmonitor naar voren komt: bijna een derde van de burgers van Landgraaf is op de een of andere manier cultureel en maatschappelijk actief.

Doelstelling aanpassen met het oog op jongeren

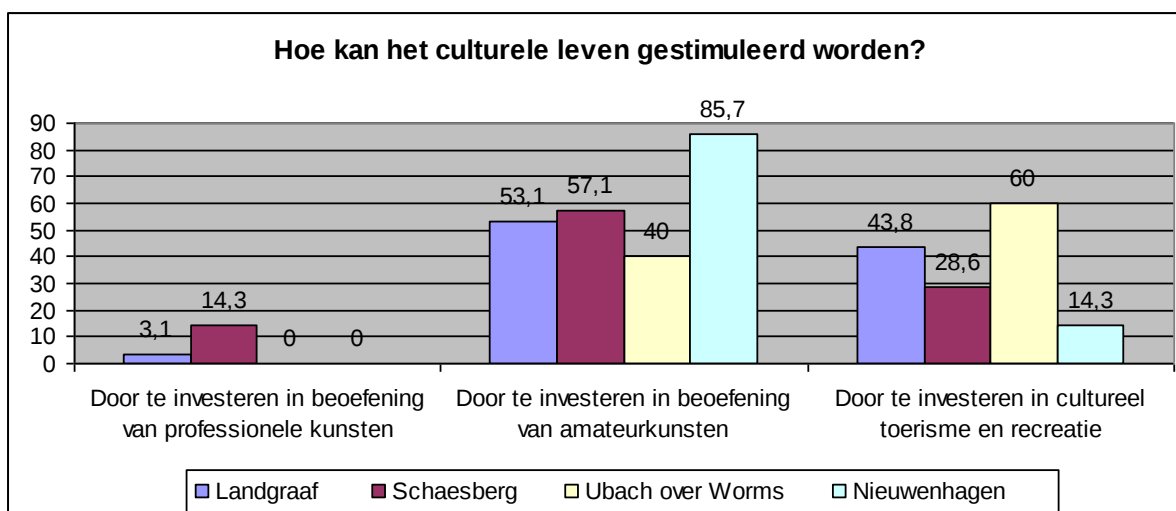
Enkele sleutelfiguren onderschreven het idee, dat verenigingen hun doelstelling beter kunnen aanpassen aan nieuwe doelgroepen, en ze dachten hierbij vooral aan de jongeren. Ze brachten dit als volgt onder woorden:

"Ik heb gemerkt dat sommige fanfares zich aangepast hebben aan jongeren. Zo komen ze ook tot uitstekende resultaten. Wanneer de jongeren er plezier in krijgen, krijgen ze er een motivatie voor. Eerst het plezier, dan leren."

"Verenigingen die de band losgelaten hebben met jongeren, raken de jongeren ook kwijt. Ze hebben zich dan niet tijdig gemoderniseerd."

Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?

Meer dan de helft (53,1%) van de respondenten vindt dat het culturele leven het meest wordt gestimuleerd door te investeren in beoefening van amateurkunsten. Minder dan de helft (43,8%) ziet heil in het investeren in cultureel toerisme en recreatie. Heel weinig mensen (3,1%) voelen ervoor om te investeren in beoefening van professionele kunsten.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Een sleutelfiguur benadrukte tijdens de expertmeeting dat de basisschool een belangrijke rol kan spelen bij het stimuleren van het culturele leven:

“Wij proberen kunst en cultuur met de basisschool te promoten, wij willen dit een vaste plek op school geven. Dan zoek je ook contact met verenigingen in de wijk, dat gaat heel goed.”

Is er in Landgraaf voldoende cultuur?

Tijdens de expertmeeting vroegen we de sleutelfiguren of ze vonden dat Landgraaf voldoende cultuur te bieden heeft. De meningen hierover liepen uiteen van “er is genoeg te doen” tot “er is niets te doen”. Een andere mening was: “Vroeger was er meer te doen dan nu”. Ook: “Het culturele leven is attractief voor ouderen, niet voor jongeren”. Een greep uit de diversiteit van uitspraken:

“Er is genoeg te doen qua cultuur. Er zijn genoeg culturele verenigingen, fanfare, zangverenigingen, sport, daar zijn weinig problemen mee.”

“Vroeger was er meer interesse, dat is afgenomen. Vroeger had iedere wijk alle faciliteiten, nu is dat financieel niet meer haalbaar.”

“Het culturele leven is sterk geweest. Er is veel verdwenen, ik zou wel wat meer culturele activiteiten in de wijk willen hebben.”

“Tentfeesten, dat is weg, maar ik denk dat ze terug moeten komen.”

“Het culturele leven richt zich vooral op de oudere generatie. We hebben wel een turnvereniging die hoog scoort bij de jeugd. Je hebt de oefenbunker, waar jonge mensen gestimuleerd worden om met muziek bezig te zijn. De oefenbunker trekt veel jeugd uit de regio, met zo’n schamel budget. Er wordt meer geïnvesteerd in Pinkpop. Er zijn wel plannen om een poptempel te maken bij Megaland, maar dan zal er geen ruimte zijn voor amateurs. Wij deden vroeger mee met Cultura Nova, toen was voor 10.000 euro Landgraaf en omgeving voorzien. Maar dan moet het wel op een aantrekkelijke manier gepresenteerd worden, ik vind het hier wat oubollig, achterhaald. Het zou wat meer uitdagend mogen worden.”

“Landgraaf is niet aantrekkelijk om te wonen, maar dat geldt voor de hele regio. Landgraaf steekt er nog positief bovenuit met de Dag van de Poëzie, Pinkpop, Pinkpop Classic en Theater Landgraaf, waar ook wat alternatieve kunst geboden wordt. En de oefenbunker.”

“Landgraaf Theater: ik zou er meer van moeten zien, ik lees alleen over Heerlen. Je kunt ook verder kijken, naar de Euregio, daar gebeurt ook wat op cultureel gebied. Ik heb de indruk dat er een periode is geweest dat de Euregio wel meer in beeld was, nu is Parkstad meer in beeld.”

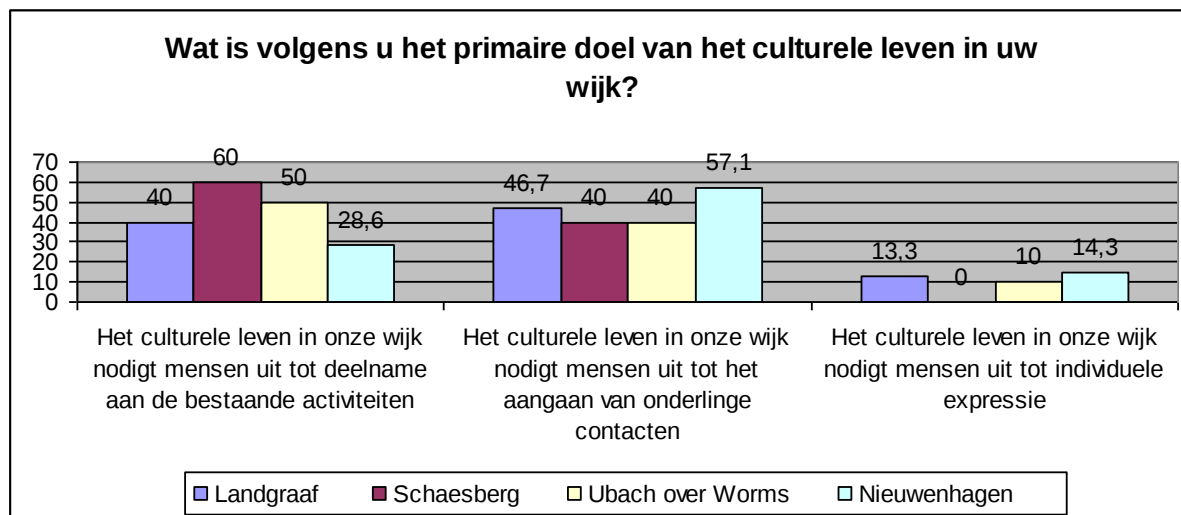
“Het welzijnswerk is zich gaan oriënteren op het maatschappelijk werk. Het kinderwerk en tienerwerk, het informele en spelende leren, is weg gesaneerd, waardoor veel kinderen zich er niet thuis voelen.”

“Actief burgerschap staat onder druk. Van de ene kant werken we veel met vrijwilligers, maar dat staat ook onder druk. Dit is gedeeltelijk veroorzaakt door bezuinigingen 15-20 jaar geleden; toen

hadden wij in elke wijk een buurthuis om elkaar te ontmoeten, het effect was dat de buurtbewoners op elkaar aangewezen waren en op elkaar konden rekenen. Door het sluiten van de buurthuizen is sterke individualisering ontstaan en is het moeilijker om mensen structureel te betrekken bij activiteiten.”

Wat is het primaire doel van het culturele leven?

Bijna de helft (46,7%) van de respondenten vond dat het culturele leven in de wijk mensen vooral moet uitnodigen tot het aangaan van onderlinge contacten; tweevijfde (40%) van hen ziet deelname aan de bestaande activiteiten als het primaire doel van het culturele leven. Weinig mensen (13,3%) denken dat het culturele leven in de wijk vooral moet uitnodigen tot individuele expressie.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Kunt u voorbeelden geven van cultuur in Landgraaf waar u trots op bent?

Tijdens de expertmeeting hebben we de sleutelfiguren gevraagd om voorbeelden te geven van cultuur in Landgraaf waar ze trots op zijn. We constateren dat er weinig voorbeelden worden gegeven. Verder gaan de meeste van de voorbeelden die worden gegeven over symbolen van het verleden (cultureel erfgoed), enkele gaan over moderne symbolen (recreatie en toerisme). Hieronder enkele uitspraken van sleutelfiguren:

“Landgraaf laat te weinig zien welke kwaliteiten het heeft.”

“Ik zou het fantastisch vinden als een initiatief vanuit de bewoners genomen werd om de trots op de mijnen te uiten.”

“Ik weet niet of er culturele zaken zijn waar ik trots op ben. Je zou aan de ruïne kunnen denken, die wordt gerestaureerd, als ze zoiets in oorspronkelijke staat opbouwen dan zou je daar trots op kunnen zijn, maar dat duurt nog wel een paar jaar. Er zijn veel dingen afgebroken, veel typische dingen.”

“Ik ben heel erg trots op de steenberg, die trap, die er nog is bij de mijnen, hij herinnert mij aan het mijnverleden, er worden nu nieuwe leuke dingen mee gedaan; het herinnert mij aan mijn vader die ook in de mijnen heeft gewerkt. Dat bindt, daar komen herinneringen mee naar boven.”

“Bepaalde zaken die belangrijk zijn geweest voor Landgraaf, waar men trots op kan zijn, zijn vakkundig om zeep geholpen. Zoals een wandelroute langs boerderijen. Er had ook meer gedaan kunnen worden aan de Bokkenrijders.”

“Ik ben trots op dingen die door toevalligheden zijn ontstaan, zoals Mondo Verde en Pinkpop. Landgraaf staat op de kaart door Pinkpop.”

“Ik vraag me af of Landgravenaren trots zijn op Pinkpop.”

“Als ik naar jongeren kijk hebben jongeren niets waar ze trots op zijn, ze geven wel aan: ik kom uit Landgraaf, waar Pinkpop is. Ik bespeur bij jongeren geen trots op Landgraaf. Aan de andere kant merk je dat ze niet weg willen, ze vinden het ook wel lekker zoals het loopt.”

3.5 Economische kwaliteit

Hieronder inventariseren en analyseren we achtereenvolgens de antwoorden die de sleutelfiguren via de wijkscan en de expertmeeting hebben gegeven op de volgende vragen:

- Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?
- Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?
- Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?
- Is er voldoende economische kwaliteit in Landgraaf?

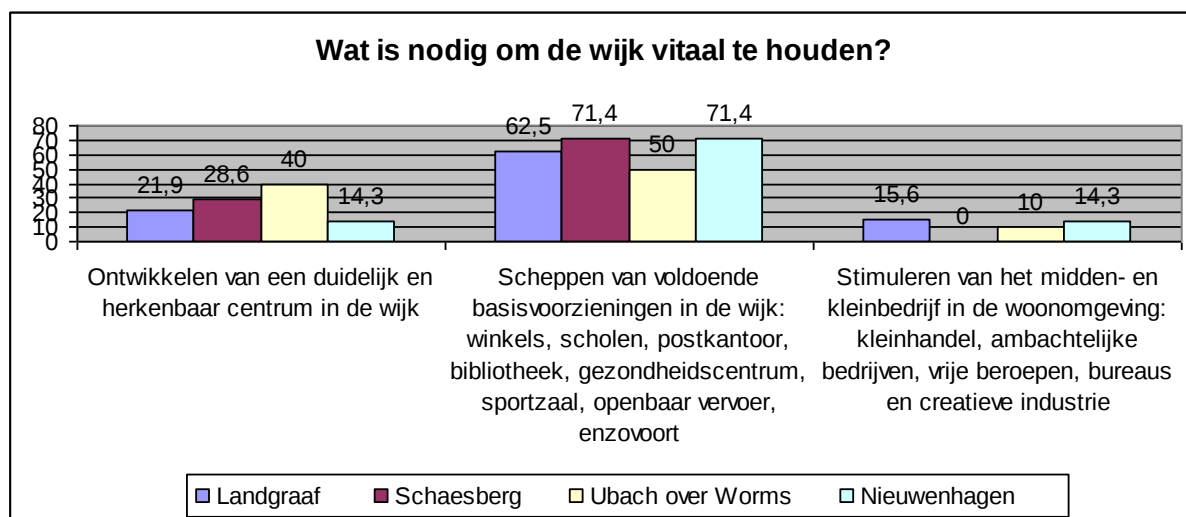
Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?

Bijna tweederde (62,5%) van de respondenten ziet het scheppen van voldoende basisvoorzieningen in de wijk (winkels, scholen, postkantoor, bibliotheek, gezondheidscentrum, sportzaal, openbaar vervoer, enzovoort) als de beste voorwaarde voor het vitaal houden van de wijk. Minder dan een kwart (21,9%) vindt het ontwikkelen van een duidelijk en herkenbaar centrum in de wijk het belangrijkste. Weinig respondenten (15,6%) opteren voor het stimuleren van het midden- en kleinbedrijf in de woonomgeving: kleinhandel, ambachtelijke bedrijven, vrije beroepen, bureaus en creatieve industrie.

Hoewel slechts een kleine minderheid van de sleutelfiguren opteert voor het brengen van meer lokale bedrijvigheid binnen de woonkernen, waren er enkele voorstanders, die dit idee tijdens de expertmeeting als volgt onder woorden brachten:

“Kleinschalige economie bevorderen, jonge mensen stimuleren iets in hun wijk te gaan doen. We moeten leren dat een wijk vitaliseren voor zowel jezelf als voor je wijk belangrijk is, dat is meer dan de bibliotheek en de apotheek.”

“In ambachtelijke bedrijven is een bepaald vakmanschap nodig voor het product dat wordt gemaakt. Daardoor worden de bedrijven kleinschaliger.”

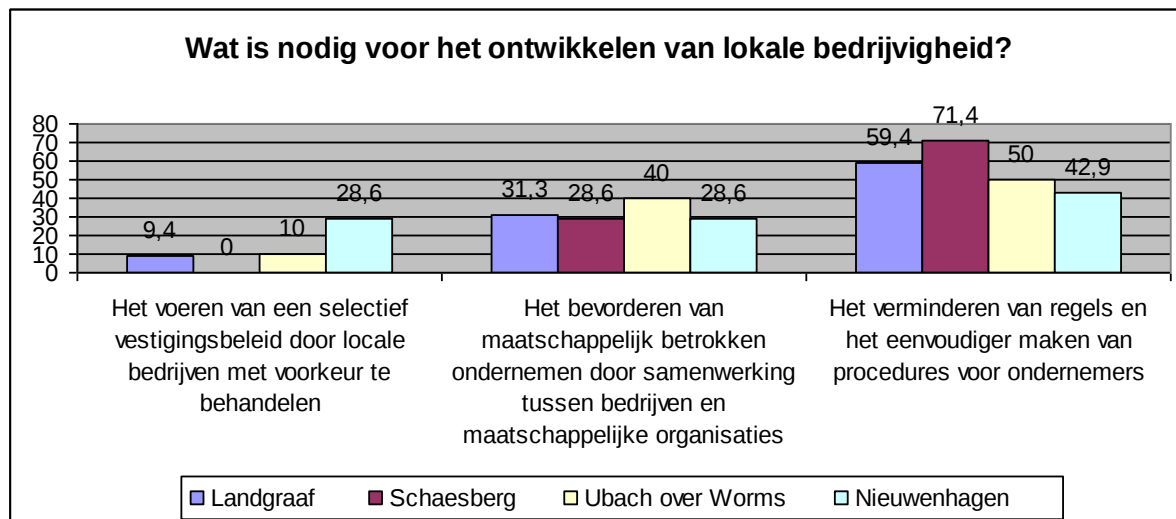


Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?

Ruim de helft (59,4%) van de respondenten ziet het verminderen van regels en het eenvoudiger maken van procedures voor ondernemers als het meest gunstig voor de ontwikkeling van lokale

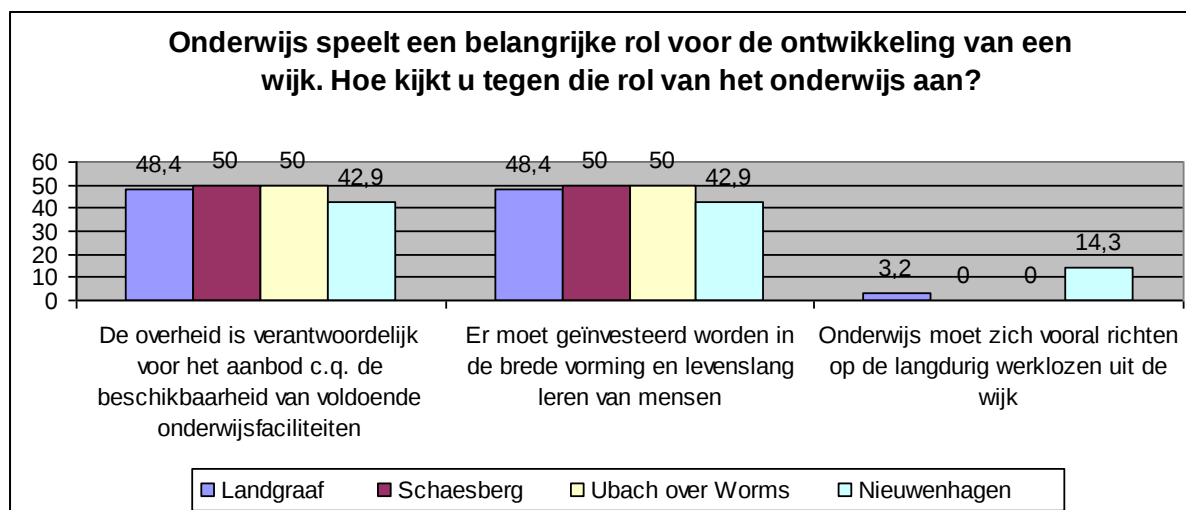
bedrijvigheid. Het bevorderen van maatschappelijk betrokken ondernemen door samenwerking tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties heeft de prioriteit van bijna een derde (31,3%) van de respondenten. Nog geen tiende (9,4%) van de respondenten ziet vooral iets in het voeren van een selectief vestigingsbeleid door lokale bedrijven met voorkeur te behandelen als manier om lokale bedrijvigheid te stimuleren.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?

Bijna de helft (48,4%) van de respondenten vindt het vooral belangrijk dat de overheid is verantwoordelijk is voor het aanbod en de beschikbaarheid van voldoende onderwijsfaciliteiten, maar even belangrijk vindt men dat er geïnvesteerd wordt in brede vorming en levenslang leren van mensen. Zeer weinig respondenten (3,2%) vinden het belangrijk, dat het onderwijs zich vooral moet richten op de langdurig werklozen uit de wijk.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Tijdens de expertmeeting bleek dat bij de sleutelfiguren de indruk bestaat dat in Landgraaf voldoende voorgezet onderwijs is. Een van hen zei: “Alle stromingen zijn er, behalve gymnasium, maar wel een tweetalig atheneum.”

Op onze vraag of het onderwijs een ruimere inbreng moeten hebben op gebied van werkloosheid, antwoordden enkele sleutelfiguren:

“Als basisonderwijs zijn we daar ook verantwoordelijk voor. Daar zijn wij in het onderwijs ook mee bezig, maar de link met het voortgezet onderwijs zou groter moeten zijn.”

“Er komt wel een project om de taalachterstand aan te pakken. De communicatie vanuit de overheid over dit project vinden wij als basisschool niet goed. Er moet eerst overleg zijn over welke basisscholen dit nodig hebben en of dit in hun plan past, en niet eerst bekend maken zodat scholen er allemaal tegelijk op inspringen.”

Is er voldoende economische kwaliteit in Landgraaf?

Een belangrijke constatering tijdens de expertmeetings was, dat Landgraaf behoefte heeft aan meer hoogopgeleiden en, in nauwe samenhang daarmee, hoogwaardige werkgelegenheid. Landgraaf zit in een soort vicieuze cirkel. Enerzijds trekt aanwezigheid van hoogopgeleiden hoogwaardige industrie aan, anderzijds trekt hoogwaardige industrie hoogopgeleiden aan. Het is een negatieve cirkel: als beide in onvoldoende mate aanwezig zijn, dan gebeurt er niets, zo is de verwachting.

Sommigen gebruikten het ene argument: aanwezigheid van hoogopgeleiden trekt hoogwaardige industrie aan.

“Bedrijven kunnen onvoldoende hoogopgeleide mensen vinden in Landgraaf.”

“Als er geen hoogopgeleide mensen zijn, gaan niet gauw bedrijven die hoogopgeleiden nodig hebben zich er vestigen. Als er meer mensen hoog opgeleid zijn, en capaciteiten ontwikkelen, dan komt er vanzelf een hoogwaardige industrie.”

Anderen gebruikten het andere argument: hoogwaardige industrie trekt hoogopgeleiden aan.

“Er moet worden geïnvesteerd in hoogwaardige werkgelegenheid, hightech bedrijven om hoog opgeleide jongeren een kans te geven in Landgraaf te blijven.”

“Als je goed opgeleide mensen wil vasthouden moet je banen hebben.”

“In Noord-Limburg bestaat hetzelfde opleidingsniveau als in Landgraaf, maar er zijn meer kansen en meer banen.”

Een sleutelfiguur wees het gebruiken van het mijnverleden als excuus aan als verantwoordelijk voor het blijven bestaan van deze negatieve cirkel: “Men geeft nu de mijnen nog steeds de schuld. Vanuit vroeger was die ambitie niet aanwezig door de mijnen. Ik denk dat men de mijnen als excuus gebruikt, het is een excuuscultuur.”

De sleutelfiguren legden sterk de nadruk op het belang van nieuwe werkgelegenheid voor jongeren.

“Er moet nieuwe werkgelegenheid komen, die jeugd prikkelt”

“Men vindt hier niet wat men zoekt. Je moet aan de jongeren vragen waarom ze weggaan, wat ze in Landgraaf missen. Er moet in de regio werkgelegenheid zijn.”

“Wat mij nu opvalt, is dat heel veel jongeren werken in bijbaantjes, tijdelijke banen. Allemaal kortlopende contracten; wanneer de jongeren blijken geschikt te zijn dan kunnen ze daar maximaal 3 jaar werken, bedrijven durven mensen niet in vaste dienst te nemen.”

Een van de sleutelfiguren wees erop, dat het probleem het beste kan worden aangepakt op het niveau van Parkstad.

“De gemeenten binnen Parkstad slagen er niet in om een werkgever aan te trekken die hoog opgeleid personeel nodig heeft. Ze moeten dit aanpakken op Parkstadniveau.”

“We zijn te klein als gemeente als zo’n bedrijf, dat hoog opgeleiden nodig heeft, zich aandient. Dan moet je dat naar Parkstad verplaatsen. Dat hoeft niet in Landgraaf, maar wel liefst in de buurt van Landgraaf, zodat je je eigen mensen vasthoudt.”

Een andere sleutelfiguur vond dat Parkstad juist bedrijvigheid weghaalt uit Landgraaf:

“Het industrieterrein is vergane glorie. Als je naar de werkelijkheid kijkt zie je dat er geen industrieterreinen zijn waar je dingen kunt combineren. Iedereen zegt: als je industrie en bedrijvigheid wil hebben gaat dat naar Heerlen.”

Sommigen zagen kansen voor de lokale economie over de grens. Ze brachten dit als volgt onder woorden:

“Landgraaf heeft wel contact met Herzogenrath en Palenberg.”

“Er is nu een fietstocht, Grünmetropol, maar dat wordt te weinig uitgelegd naar de mensen toe, dat zou je wel uitgebreid aan de orde kunnen stellen.”

“Er heerst nog een grote belemmering in grensoverschrijdende samenwerking. Jammer dat er niets mee gedaan wordt. We denken te klein. De euregiogedachte groeit echter wel.”

Een sleutelfiguur zag een aantrekkelijke kracht in promotie van hoogwaardige zorg:

“Investeer in hoogwaardige zorg, ook gezien de leeftijd van de bevolking, en promoot dit naar buiten toe. Maar men is juist flink aan het bezuinigen in de zorg.”

Toerisme en recreatie, weliswaar een niet-hoogwaardige industrie, daar is Landgraaf sterk in. Een sleutelfiguur zei hierover het volgende:

“Toerisme is een heel belangrijk speerpunt in de regio, dat gaat hier beter dan in Maastricht, dit moeten we volhouden en uitbouwen. Snowworld, Mondo Verde, Industrien Kerkrade. Er is ruimte genoeg om dat uit te breiden.”

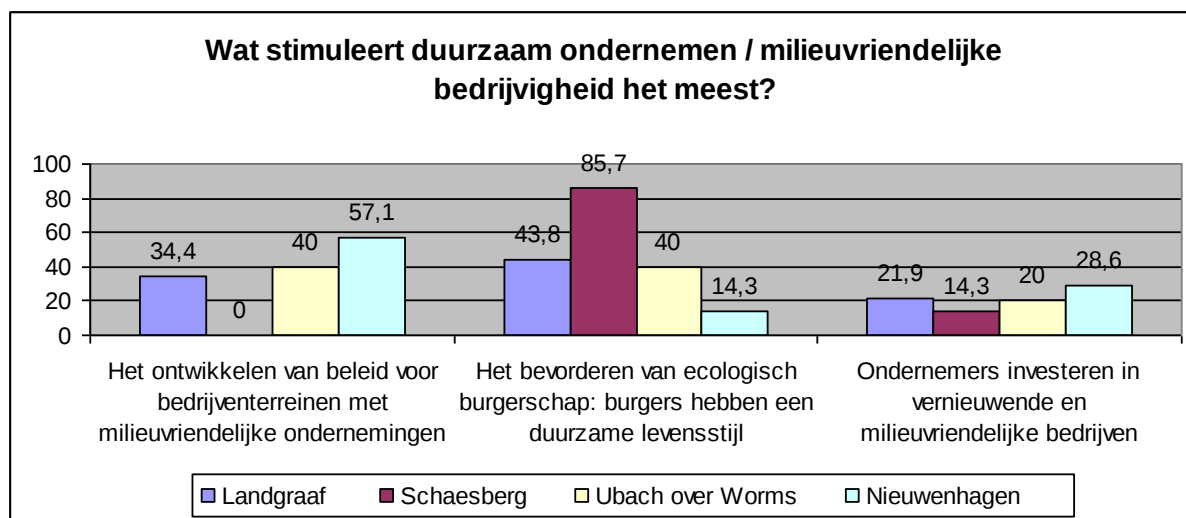
3.6 Ecologische kwaliteit

Hieronder inventariseren en analyseren we achtereenvolgens de antwoorden die de sleutelfiguren via de wijkscan en de expertmeeting hebben gegeven op de volgende vragen:

- Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?
- Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?
- Geef voorbeelden van bestaande en nog niet bestaande activiteiten / initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede komen

Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?

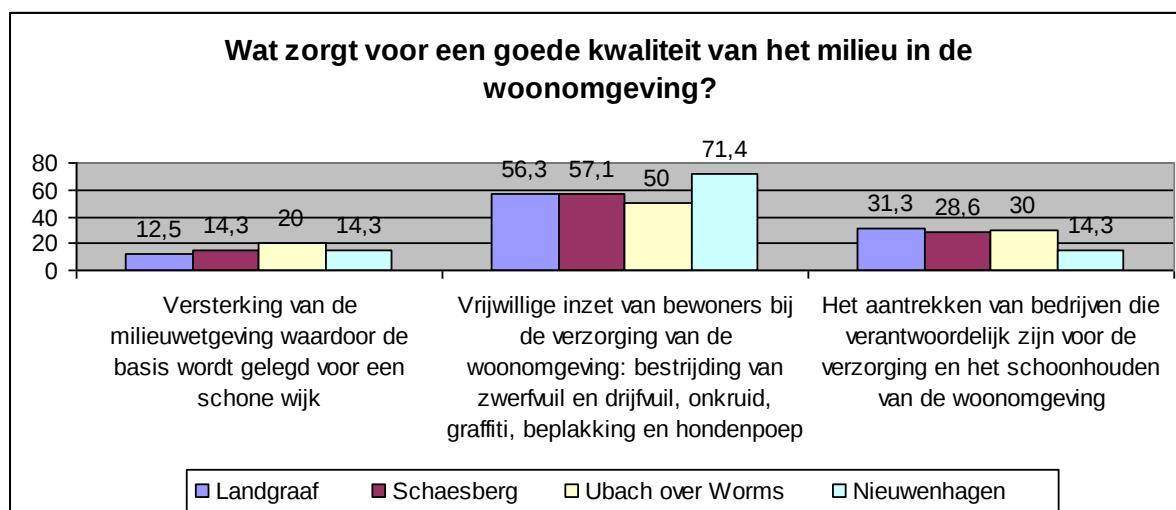
Bijna de helft (43,8%) van de respondenten zegt dat duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest wordt gestimuleerd door het bevorderen van ecologisch burgerschap: burgers hebben een duurzame levensstijl. Ruim een derde (34,4%) ziet het ontwikkelen van beleid voor bedrijventerreinen met milieuvriendelijke ondernemingen als de meest gunstige factor. De respondenten verwachten het minst (21,9%) van investeringen vanuit het bedrijfsleven zelf in vernieuwende en milieuvriendelijke bedrijven.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?

Net als bij de vorige vraag zien de respondenten het meest (56,3%) in vrijwillige inzet van bewoners bij de verzorging van de woonomgeving: bestrijding van zwerfvuil en drijfvuil, onkruid, graffiti, beplakking en hondenpoep. Bijna een derde (31,3%) van de respondenten beveelt het aantrekken van bedrijven die verantwoordelijk zijn voor de verzorging en het schoonhouden van de woonomgeving aan als een manier om te zorgen voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving. Slechts een klein deel (12,5%) van de respondenten ziet heil in versterking van de milieuwetgeving waardoor de basis wordt gelegd voor een schone wijk.



Bron: Wijkscan Landgraaf CESRT 2008

Voorbeelden van milieuvriendelijke activiteiten

We vroegen onze respondenten om voorbeelden te noemen van milieuvriendelijke activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van hun wijk ten goede komen. Hieruit verkregen we een schat aan voorbeelden van uiteenlopende aard. De voorbeelden betreffen *voorzieningen op het gebied van wonen en verzorging van de woonomgeving, groenvoorzieningen, verkeersvoorzieningen en milieuvriendelijke acties*. Ze worden hieronder uitgebreid weergegeven, aangevuld met voorbeelden en ideeën die zijn genoemd door de sleutelfiguren die aan de expertmeeting hebben deelgenomen.

Voorbeelden van bestaande goede praktijken in Landgraaf

Vooreerst werden voorbeelden genoemd van bestaande goede praktijken, activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu in de wijk ten goede komen.

Wonen en verzorging van de woonomgeving

- Het renoveren van huizen in plaats van slopen.
- Omgaan met afval: sorteren, gescheiden afvoeren en hergebruiken afval.
- Controle op zwerfvuil.
- Biologische (niet-chemische) onkruidbestrijding.
- Project Vandalisme.
- Aanpak hondenpoep: handhaven van bestaande regelgeving, inrichting van hondenuitlaatplekken en plaatsing van poepbakken.
- Inrichting van Milieupark Landgraaf en het functioneren van RD4 en de daarbij behorende controle tijdens ophaaldienst.
- Het speciale telefoonnummer van de gemeente om vuilnis op straat op te ruimen werkt goed.

Groenvoorzieningen

- De samenwerking met betrekking tot de ontwikkeling van groen en buitengebied.
- Het plaatsen van nieuwe bomen en herstellen van parkeerplaatsen op Jagerspad.
- Speelveldje voor de jeugd.

Verkeersvoorzieningen

- Invoering van 30km-zones.
- De Parkstadring. Daarmee gaat niet alleen de bereikbaarheid van de regio er sterk op vooruit, maar ontstaan ook kansen voor economische ontwikkeling en voor het verbeteren van het woon- en leefmilieu in de kernen.

Milieuvriendelijke acties

- Buurtgericht werken: ontwikkeling van buurtbeleid en deelname aan buurtoverleg met betrekking tot milieuvriendelijke acties, waarbij eventuele problemen aan de kaak worden gesteld en buurtverenigingen scherp reageren op nieuwe belastende ontwikkelingen op nabij gelegen industrieterrein.
- Actie 'Schoon, Heel en Veilig' in de wijk Deze actie werd in oktober 2006 georganiseerd vanuit buurtvereniging Klinkerkwartier en werkgroep Achter de Haesen Aktief. Hestagroep werkte hierbij intensief samen met de Gemeente, Basisschool Schaesberg, GGD, Politie en Welsun.
- Schoolacties zoals het stimuleren door de school om te voet of per fiets te komen, het schoonhouden door de school van speelplaats en stoep en Buurtontwikkeling Onderwijs en Sport (BOS). Een sleutelfiguur merkte hierbij op: "Ik zie het als de opdracht van het onderwijs om kinderen op te leiden tot burgers, die gaan voor het milieu."
- Evenementen, zoals een fancy fair, de Halloweentocht een rommelmarkt en een straatspelendag.
- Energiecampagne energiebedrijven.

Ideeën voor nog niet of onvoldoende bestaande goede praktijken in Landgraaf

De sleutelfiguren hadden de hierna volgende ideeën voor nog niet of in sommige gevallen onvoldoende bestaande goede praktijken, activiteiten of initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu in de wijk ten goede komen.

Wonen en verzorging van de woonomgeving.

- Renovatie sociale woningbouw voortzetten.
- Er moet meer controle komen op de verzorging van de woonomgeving; deze kan het beste worden gecombineerd met lik-op-stukbeleid.
- Het schoonhouden van de wijk door de bewoners van de wijk.
- Het aanbieden van een grote groene container, en voor de zomer: meer ophaalrondes GFT-container.
- Er zijn onvoldoende afvalbakken in Landgraaf. Er moet voldoende aanbod komen.
- Jeugd benaderen in zake graffiti, vernieling van publiek eigendom, etc.
- Geef de jeugd de ruimte (in dit geval letterlijk). Maak de wijk aantrekkelijk voor jeugdigen zodat verkassen naar andere wijken met brommers of auto's niet noodzakelijk is. Een sleutelfiguur merkte hierbij op: "Jongeren zijn vooral op zoek naar ruimte, milieu interesseert hen niet. Ze krijgen nu al geen ruimte in de publieke sector, ze worden constant verjaagd. Of ze krijgen een boete." Een ander merkte op: "De lokale samenleving ziet jongeren als een bedreiging en is niet jongerenvriendelijk. De overheid dient een draai te maken, om jongeren niet meer als overlast te zien."
- Een idee is om minder bestrating uit te voeren in, onder andere, voortuintjes, om verdroging van de bodem tegen te gaan.
- Upgrading centrum.

Groenvoorzieningen

- Stimuleren groenonderhoud in de wijk door wijken te betrekken bij keuze van beplanting, aanplantdag in de wijk en gezamenlijk onderhoud van het groen.
- Ontwikkeling van een park dat uitnodigt om elkaar te ontmoeten.

- Er moet een debat worden gevoerd over de dam in het Wormdal. Toelichting van een sleutelfiguur: “De beslissing over de dam wordt genomen door Duitsers. Het is belangrijk dat Landgraaf daar ook een stem in heeft. De dam voor de waterhuishouding van de Worm moet zorgen dat deze niet te hoog meer komt, zoals in het verleden. Een nadeel van de dam is dat deze het hele zicht van de vallei wegneemt. We vragen ons dan af wat er gaat gebeuren met overgebleven stukken. Men zou moeten kijken, hoe gebieden kunnen worden terug gegeven aan de natuur.”

Verkeersvoorzieningen

- Het openbaar vervoer moet verder worden verbeterd, in het bijzonder ten behoeve van ouderen. Een idee is om vanuit een stichting een mobiliteitsproject op te starten (met kleinere bussen die overal kunnen komen), ter verbetering van de lokale mobiliteit van senioren.

Milieuvriendelijke acties

- Organiseren van een infoavond "Samen verantwoordelijk voor eigen buurt".
- Actievere inzet bewoners, niet alleen voor het aangaan van onderlinge contacten, maar ook om actie te voeren, als dit nodig is.
- Maak meer gebruik van de bestaande expertise bij de burgers.
- Huurdersactiviteiten moeten worden gestimuleerd.
- Een idee is om hogere subsidies te verstrekken aan actieve verenigingen.
- Ouderwetse kermis of straatfeest
- Een brede discussie over de beoogde toeristische ontwikkeling van Landgraaf
- Debat over milieuvraagstukken in Landgraaf. Toelichting van een sleutelfiguur: “Staat Landgraaf voor milieuvraagstukken? Milieu is momenteel een hot item, fijn stof, dure brandstof. Ik zie Landgraaf nergens terug komen in het verhaal, ik hoor niemand erover praten.”

In deze bijlage hebben we met betrekking tot Landgraaf een overzicht samengesteld van relevante en beschikbare bronnen ten aanzien van leefbaarheid. Daarbij hebben we ons voornamelijk gericht op de volgende kwaliteiten: politieke, fysieke, sociale en economische kwaliteit.

Allereerst echter zetten we Landgraaf demografisch neer, waarna we de visie van de gemeente op de ontwikkeling van Landgraaf kort beschrijven. Daarna gaan we in op de geschreven bronnen over leefbaarheid.

- **Landgraaf: demografie**

Demografie werkt in op alle kwaliteiten van leefbaarheid en daarom behandelen we, voordat we ingaan op die kwaliteiten, eerst de demografie van Landgraaf. Demografie heeft betrekking op bevolkingskrimp, migratie, leeftijdsopbouw en draagkracht van de potentiële beroepsbevolking. Het is belangrijk daar inzicht in te krijgen, omdat er een verband wordt verondersteld tussen demografische ontwikkelingen, in het bijzonder vergrijzing, en de leefbaarheid van de samenleving.

Krimpende bevolking

Landgraaf heeft 38.862 inwoners en een oppervlakte van 2.468 ha.

Het geboorteoverschot is negatief. In 2005 zijn er minder levendgeborenen dan overledenen.

Relatieve veranderingen in de bevolking, 2005

	Landgraaf	Nederland
Geboorteoverschot	- 1,2	3,2
Migratieoverschot	- 2,8	- 1,2
Bevolkingsgroei (na saldo correcties)	- 7,3	1,8

Bron: CBS, 2005

Het migratieoverschot in Landgraaf is negatief. Er zijn meer mensen die jaarlijks uit Landgraaf vertrekken dan zich er vestigen. In 2005 vestigen zich 1538 mensen van buiten in Landgraaf en 1672 mensen vertrekken uit de stad (CBS, 2005).

Van degenen die verhuizen kiezen 47% een bestemming buiten Landgraaf, terwijl 53% binnen Landgraaf verhuizen. De verschillen wat betreft verhuisgedrag tussen inwoners van de wijken van Landgraaf onderling zijn niet erg groot. De inwoners van Ubach over Worms verhuizen relatief het meest (56%) binnen de eigen gemeente, terwijl de inwoners van Schaesberg in verhouding het meest (50%) een bestemming buiten Landgraaf kiezen (Parkstadmonitor, 2007).

In 2007 hebben 37.145 inwoners (95,6%) van Landgraaf de Nederlandse nationaliteit en 1717 (4,4%) inwoners zijn niet-Nederlanders, onder wie 980 Duitsers.

Zo'n 29.575 (76,2%) inwoners van Landgraaf zijn autochtoon en 9287 (23,8%) inwoners zijn allochtoon, van wie 5720 van Duitse afkomst (Parkstadmonitor, 2007).

Leeftijdsopbouw

De bevolkingsgroei wordt niet alleen door migratie en verhuisbewegingen beïnvloed, maar ook door veranderingen in de leeftijdsopbouw van de bevolking. In Landgraaf zijn minder jongeren en meer ouderen dan gemiddeld in Nederland.

Leeftijdsofbouw in %

	Schaesberg	Ubach over Worms	Nieuwenhagen	Landgraaf
0 t/m 14 jaar	14,2	16,3	13,7	14,7
15 t/m 64 jaar	67,8	68,8	69,1	68,5
65 jaar en ouder	18	14,9	17,2	16,8

Bron: Parkstadmonitor 2007

Aantal inwoners	2008	2040	Verandering 2008-2040
Nederland	16.405.399	17.106.400	+ 0,4%
Parkstad Limburg	238.699	169.040	- 29,1%
Landgraaf	38.748	27.430	- 29,2%
Schaesberg	16.566	11.520	- 30,5%
Ubach over Worms	12.864	9.460	- 26,5%
Nieuwenhagen	9.318	6.540	- 29,8%

Bron: Bevolkingsprognose en prognose woningvoorraadbehoefte 2008 - 2040 ' Van groei naar krimp' van Parkstad Limburg, 2008.

De groei van de bevolking van Nederland zal naar verwachting in 2035 tot stilstand komen en pas daarna zal er een daling intreden. In Landgraaf is deze daling nu al gaande en zal doorgaan tot in 2035 de bevolking met een kwart zal zijn verminderd (Deze voorspelling geldt onder het voorbehoud dat het huidige beleid en demografische ontwikkeling zullen worden voortgezet).

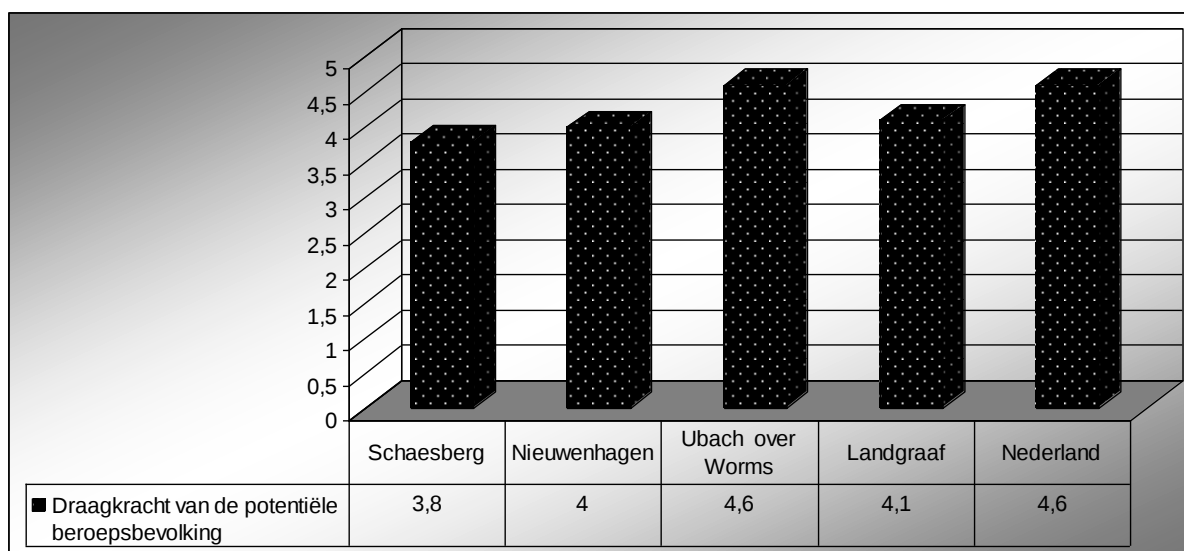
Schaesberg is met 2490 inwoners per km² twee keer zo dicht bevolkt als Ubach over Worms (1280 inwoners per km²) en Nieuwenhagen (1354 inwoners per km²).

Bevolkingskrimp heeft gevolgen voor de draagkracht van het potentieel werkende deel van de bevolking.

De verhouding tussen de potentiële beroepsbevolking (dit is het aantal 15-64jarigen) en het aantal personen van 65 jaar en ouder wordt de Potential Support Rate (PSR) genoemd. Deze geeft de draagkracht van de potentiële beroepsbevolking aan.

Wereldwijd is tussen 1950 en 2000 de PSR gezakt van 12 naar 9 werkzame personen per persoon van 65 jaar en ouder. Voor het midden van de 21^{ste} eeuw wordt verwacht dat de PSR omlaag gaat naar 4 werkzame personen per persoon van 65 jaar en ouder. PSR's hebben belangrijke gevolgen voor stelsels van sociale zekerheid, in het bijzonder voor traditionele stelsels waarin de huidige werkenden betalen voor de uitkeringen van huidige gepensioneerden (UNO, 2002 ²). Ook zijn PSR's van belang voor inzicht in het potentieel aan beschikbare vrijwilligers en mantelzorgers in verband met de doelstellingen van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Op 1 januari 2007 heeft Nederland 10,96 miljoen inwoners van 15 tot 65 jaar tegen 2,4 miljoen 65-plussers (CBS, 2007). De PSR in Nederland is: 4,6. In Landgraaf is deze: 4,1. Een relatieve lage PSR van 4,1 in de toekomst dalend naar minder dan 2, kan een serieuze bedreiging vormen voor de beschikbaarheid van mantelzorgers en vrijwilligers bij een vergrijzende bevolking.

² Population Division of the United Nations Department of Economic and Social Affairs, *World Population Ageing: 1950-2050* <http://www.un.org/ageing/prkit/factsnfigures.htm>



Bron: Parkstadmonitor, 2007 (Bewerking CESRT)

Er is weinig verschil tussen de wijken van Landgraaf wat de omvang van de potentiële beroepsbevolking betreft. Toch heeft Ubach over Worms een hogere PSR dan de andere twee wijken. Dit komt, doordat er minder ouderen (14,9%) zijn in vergelijking met Nieuwenhagen (17,2%) en Schaesberg (18%).

- **Landgraaf: de visie van de gemeente**

In de strategienota Groeten uit Landgraaf³ formuleert de gemeente als centrale doelstelling van de strategie van Landgraaf: 'Werken aan het behouden en versterken van de levendigheid, de leefbaarheid en de eigen identiteit'.

Deze centrale doelstelling kent drie speerpunten:

1. *Vakantiegevoel*: Landgraaf ontwikkelt zich tot een hoogwaardige, groene woongemeente. Samen met Parkstad Limburg groeit Landgraaf uit tot recreatief hoogtepunt in Nederland.

- Hierbij worden 17 met elkaar verweven ambities geformuleerd met aandacht voor de ruimtelijke structuur, een groene hoogwaardige woongemeente en ontspanning en vermaak.

2. *Mensenwerk*: Landgraaf zet in op de versterking van de dynamiek in de eigen samenleving.

Dit wordt uitgedrukt in de volgende 2 ambities:

- Het vergroten van het vermogen van inwoners, bedrijven, verenigingen en instellingen om adequaat te reageren op nieuwe ontwikkelingen en veranderingen, zoals de economische vernieuwing in de regio, ontvolking, vergrijzing en ontgroening, individualisering en veranderingen in de organisatie van de zorg.

- Bewerkstelligen dat gevoelens van afhankelijkheid worden omgezet in ondernemerszin en verantwoordelijkheidsgevoel.

3. *Samenwerken*: Landgraaf werkt doelmatig en slagvaardig samen met bestuurlijke en andere partners. Hierbij staan 2 ambities vooraan:

- Het bevorderen van een slagvaardige en doelmatige bestuurlijke aanpak van gemeenschappelijke regionale opgaven, strategisch, tactisch en operationeel.

- Het zorg dragen voor een slagvaardige en doelmatige aanpak van opgaven, waarvoor Landgraaf staat.

³ Strategienota 2005-2015 *Groeten uit Landgraaf*

<http://www.landgraaf.nl/nl/html/algemeen/politiekbestuur/Organisatiebeleid/denktank/denktank.asp>

- **Politieke kwaliteit**

Inspraak: 55% van de burgers ervaart (vooral bottom-up) inspraak als zinvol

De enige in de grondwet vastgelegde vorm van inspraakmogelijkheid is het houden van verkiezingen op Europees, landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau.

De laatste jaren vertoonden de verkiezingsuitslagen in Landgraaf een tendens naar links (met uitzondering van de verkiezing van de Provinciale Staten 7 maart 2007). Bij de laatste verkiezing van de Tweede Kamer (22 november 2006 stemde meer dan de helft (53%) rood (SP + PvdA + Groen Links). De gemeenteraadsverkiezingen van 8 maart 2006 veroorzaakten een aardverschuiving in Landgraaf. De PvdA groeide van 2 naar 6 zetels en werd daarmee voor het eerst de grootste partij. Burgerbelangen Landgraaf werd tweede en groeide in de raad van 4 naar 6 zetels, het CDA zakte omlaag naar de derde plaats en ging van 7 naar 4 zetels. De SP verwierf 2 zetels en GroenLinks 1 zetel. (Gemeente Landgraaf, g.d. ⁴).

Behalve door verkiezingen kan de burger invloed uitoefenen op het bestuur door middel van referenda. Op lokaal niveau zijn referenda soms mogelijk door plaatselijke verordeningen. Er zijn echter nog meer inspraakmogelijkheden, bijvoorbeeld spreekrecht op commissie- en raadsvergaderingen, bijwonen van hoorzittingen, spreekuren van burgemeester, wethouder, raadsleden en politieke partijen, contact onderhouden met raadsleden, deelnemen aan discussies in diverse media, deelnemen aan bijeenkomsten die door politieke partijen zijn georganiseerd, mogelijkheden tot bezwaar en beroep, burgerinitiatieven, het houden van enquêtes en deelnemen aan buurtorganisaties en actief participeren in wijkontwikkeling.

Inspraakmogelijkheden %

	Landgraaf	Parkstad
Burger ervaart inspraakmogelijkheden als zinvol	55	51
Inspraakinstrumenten: enquête is zinvol	67	64
Inspraakinstrumenten: buurtorganisatie is zinvol, in %	56	51

Bron: Parkstadmonitor, 2007

Wat is volgens de burgers van Landgraaf de beste manier om inspraak of medezeggenschap van burgers te realiseren?

Uit gegevens van de Parkstadmonitor blijkt dat meer dan de helft (55%) van de burgers de nu bestaande inspraakmogelijkheden als zinvol ervaart. Van de inspraakinstrumenten scoort enquête het hoogst (67%), gevolgd door buurtorganisatie (56%). De overige inspraakinstrumenten (raadscommissie, hoorzittingen, referendum en spreekuren van burgemeester, wethouder, raadsleden en politieke partijen) scoren aanzienlijk lager (30 à 40%). Inspraakinstrumenten, die bottom-up worden ingezet, doen het kennelijk beter dan die top-down worden aangeboden.

Fysieke kwaliteit

Bevolkingskrimp heeft gevolgen voor de visie op bouwen en wonen.

In 2006 heeft Parkstad Limburg een regionale woonvisie ⁵ ontwikkeld, in samenhang met bevolkingskrimp.

Voor het eerst sinds lange tijd krimpt de bevolking van Parkstad. Krimp van de bevolking betekent echter niet gelijktijdig dat de vraag naar woningen afneemt. Ten gevolge van vergrijzing, extramuralisering en individualisering en de onder meer daarmee samenhangende dalende gemiddelde woningbezetting, blijft er zeker tot 2015 een vraag bestaan naar nieuwe woningen.

⁴ Landgraaf.nl > Politiek en bestuur > Verkiezingen en referenda > Verkiezingenarchief

<http://www.landgraaf.nl/nl/html/algemeen/politiekbestuur/verkiezingenarchief/verkiezing.asp>

⁵ Parkstad Limburg (2006), Regionale Woonvisie op Hoofdlijnen, Parkstad Limburg 2006-2010

http://www.parkstad-limburg.nl/pdf-bestanden/219_PUB%20RWV%20digitale%20verspreiding%20LR.pdf

Daarnaast is er een kwalitatieve vraag naar andere woonmilieus en comfortabele woningen. In de Woonvisie Lekker Thuis in Parkstad (2004) is deze vraag uitgewerkt op stadsdeelniveau.

Woonvisie Parkstad op Ubach over Worms: "Nieuwe kansen voor hechte gemeenschap door komst buitenring"

- stadsdeel komt in nieuw perspectief door de komst van de buitenring. Dit biedt kansen voor zowel de huidige inwoners (autonome spoor) als voor nieuwe doelgroepen
- kansen voor mensen uit de omliggende overspannen woningmarkten: goed ontsloten woonmilieus aanbieden in combinatie met mogelijkheden voor het realiseren 'eigen woonwensen' (woon-werk combinaties, aanbouwen in de bestaande voorraad en vrije kavels)

Woonvisie Parkstad op Nieuwenhagen: "Centrum van Landgraaf met dynamische kern en aantrekkelijke woongebieden"

- centrumfunctie versterken door winkelcentrum 'Op de Kamp' en de oude kern van Heiveld
- in omliggende buurten Oude Heide, Heiveld en Lichtenberg (Schaesberg) is plaats voor sociale huurwoningen, sociale kastelen, ouderen- en starterwoningen (gevarieerd van goedkoop tot (middel)duur). Hier ook met name vanuit woningplattegronden werken aan meer variatie.
- openbare ruimte in Nieuwenhagen doet zeer stenig aan: meer aandacht voor levendigheid en groen op straat.

Woonvisie Parkstad op Schaesberg: "Zeer divers woonaanbod in rijk cultuurhistorisch gebied"

- de aanwezige variatie in de woningvoorraad behouden en waar mogelijk versterken
- de groene karakteristieke zone 'boven het spoor' (van Bousberg tot aan Dormigveld, inclusief de mijnkoloniën Kakert en Leenhof) versterken voor de rijkere klasse. Hier geen voorzieningen realiseren.
- 'onder het spoor' een variatie van goedkoop tot (middel)duur.

De Regio Parkstad streeft drie doelen na op het gebied van wonen:

1. Krimp als kans zien: door demografische ontwikkelingen en ontwikkelingen in de woningvraag zal de regio de regie nemen om de woningmarkt in evenwicht te brengen en te houden door vraag en aanbod, kwaliteit en kwantiteit naar elkaar toe te brengen.
2. Het geven van een kwaliteitsimpuls aan het wonen in Parkstad door het stimuleren van innovatie en vernieuwing om de woonconsument te verleiden, imagooversterking en de regio als een activerende kracht die goede initiatieven stimuleert.
3. Bewoners meer kansen bieden om hun woonwensen te realiseren door een aanbod te genereren dat beter aansluit bij de woonwensen van (toekomstige) bewoners.

Met deze Regionale Woonvisie op Hoofdlijnen is gekozen voor een strategie van kwalitatieve groei. Gelijktijdig is er sprake van een herstructureringsopgave. Selectiecriteria die hierbij worden voorgesteld zijn principes als 'herstructurering gaat voor nieuwbouw', 'binden van doelgroepen' en 'Parkstad Centrum als hoogste prioriteit'. Op basis van deze selectiecriteria zullen de regiogemeenten volgens het principe van de 'omgekeerde bewijslast' aan kunnen tonen op welke wijze de plannen bijdragen aan de gewenste ontwikkeling van Parkstad. Het vervolgens maken van een afweging is een complex proces en daarom zijn de bevoegdheden in de regio omtrent dit proces uitgewerkt in deze visie.

Krimp en ruimte

Het Ruimtelijk Planbureau heeft in het boek *Krimp en ruimte* (RPB, 2006 ⁶), de ruimtelijke gevolgen van bevolkingsafname onderzocht.

In het boek worden twee centrale vragen beantwoord:

- Wat zijn de ruimtelijke gevolgen van demografische krimp op nationaal, regionaal en lokaal niveau?
- Hoe kunnen nationale, regionale en lokale overheden anticiperen of reageren op de ruimtelijke gevolgen van demografische krimp?

⁶ RPB (2006), *Krimp en ruimte* Bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid, Den Haag
<http://www.rpb.nl/upload/documenten/krimp.pdf>

Na een inleiding volgen drie hoofdstukken over Demografische krimp, Ruimtelijke gevolgen en Krimp in de praktijk. In het laatstgenoemde hoofdstuk worden voorbeelden behandeld van krimpende steden: Parkstad Limburg en de Stadsregio Rotterdam en een voorbeeld van krimpend platteland: Zeeland.

In de conclusie wordt uitgebreid stilgestaan bij demografische krimp, de ruimtelijke gevolgen daarvan en de reacties van het beleid erop.

Demografische krimp kan, zowel in omvang als samenstelling, wel degelijk ruimtelijke gevolgen hebben. Deze manifesteren zich bij uitstek op het lage ruimtelijke schaalniveau van wijken, buurten en dorpen, en betreffen vooral de woningmarkt en de leefomgeving (de leefbaarheid).

In hun zoektocht naar nieuwe economische dragers van de regio komen veel regio's en gemeenten bij dezelfde economische alternatieven uit. Naast de wooneconomie richten veel gemeenten, regio's en provincies zich op het (senioren-)toerisme, de zorg economie en innovatieve en duurzame bedrijvigheid.

Zowel bij het aantrekken van nieuwe bewoners (of het vasthouden van de huidige) als het stimuleren of aantrekken van nieuwe bedrijvigheid ligt concurrentie tussen gemeenten (dan wel regio's of provincies) op de loer. Immers, steeds meer gemeenten krijgen te maken met demografische krimp. Dit kan leiden tot ruimtelijke overinvesteringen, met alle negatieve gevolgen van dien voor de welvaart en de ruimtelijke kwaliteit. Intergemeentelijke samenwerking in regionaal verband is hoe dan ook noodzakelijk, maar komt nog niet overal even gemakkelijk van de grond. De samenwerking tussen de gemeenten van Parkstad Limburg is een voorbeeld van een goede praktijk.

Kwaliteit van de woonomgeving

De gemeente profileert zich met "goed wonen". Het is niet duidelijk, wat daarmee is bedoeld. Het geeft een gevoel weer, dat in hoge mate subjectief is. Iedereen kan het op zijn eigen manier interpreteren. Gaat het alleen om de kwaliteit van de woningen zelf of ook de omgeving eromheen? Waarschijnlijk is bij goed wonen ook een leefbare buurt van belang. Een buurt waar de bewoners zich thuis voelen, omdat er voldoende voorzieningen zijn. Kinderen kunnen er veilig buiten spelen. Het is er schoon en mensen kunnen ook 's avonds veilig over straat lopen.

Ook kan het van belang zijn dat er een goede verhouding is tussen de kwaliteit en de prijs van de woningen. Ideaal zou zijn dat men zou kunnen wonen in een buurt met woningen die niet alleen kwalitatief goed, maar ook nog eens goedkoop zijn.

Landgraaf beschikt in vergelijking met wat gemiddeld in Nederland het geval is over een grote voorraad goedkope woningen. In 2005 werden in Landgraaf 1,6 keer zoveel huurwoningen en 2 keer zoveel meergezinswoningen nieuw gebouwd als in de rest van Nederland. De gemiddelde woningwaarde was in Landgraaf in hetzelfde jaar €158.000, dit is 0,8 van de gemiddelde woningwaarde in Nederland (€202.000).

Nieuwbouwwoningen 2005 (in %). In totaal 108 nieuwbouwwoningen

	Landgraaf	Nederland
Koopwoningen	59,3	74,8
Huurwoningen	40,7	25,2
Eengezinswoningen	41,7	70,4
Meergezinswoningen	58,3	29,6

Bron: CBS, 2005

De Woonmaatschappij Hestia groep beheert circa 7200 woningen in het gebied Kerkrade, Nieuwenhagen en Schaesberg. Woningbouwvereniging Ubach over Worms is een zelfstandige woningcorporatie die in Ubach over Worms en Rimborg circa 1350 woningen beheert.

Kwaliteit van de openbare ruimte

Gemeente Landgraaf heeft Oranjewoud benaderd om in het kader van een Kwaliteitsplan Beheer Openbare Ruimte⁷ de huidige kwaliteit van de openbare ruimte vast te stellen door middel van een schouw en om middels een workshop de ambities van Landgraaf in beeld en euro's uit te drukken.

⁷ Gemeente Landgraaf, Kwaliteitsplan Beheer Openbare Ruimte, 14 februari 2008

De openbare ruimte van de gemeente Landgraaf is ingedeeld in functioneel vergelijkbare gebieden: de gebiedstypologieën. Gebiedstypologieën zijn: centrumgebied, woongebieden, hoofdwegen, bedrijventerreinen, groengebieden, recreatieterrein Gravenrode.

In augustus 2007 is op 45 plaatsen de kwaliteit van de openbare ruimte gemeten. Hierbij is het volgende totaalbeeld geconstateerd. De kwaliteit van de openbare ruimte is gemiddeld hoog en voldoet aan basale normen, hoewel op enkele plaatsen de variatie van zeer hoog tot laag was. Vooral bij verharding komen plaatselijk slechte plekken voor (woongebied, groengebied en Gravenrode). Over het algemeen is Landgraaf een verzorgde gemeente, vooral in het centrum en dorpsgezicht, maar her en der zijn aandachtspunten aangetroffen.

De deelnemers aan de door Oranjewoud georganiseerde workshop spraken zich unaniem ervoor uit dat de kwaliteit van de openbare ruimte binnen de gemeente Landgraaf voor alle gebiedstypologieën minimaal een basiskwaliteit moet hebben. Op de onderdelen centra en dorpsgezicht is de score hoog toegekend.

Na de workshop werd duidelijk dat Landgraaf nog een typologie heeft, namelijk de Ruggengraat. De raad heeft voor de Ruggengraat het ambitieniveau hoog gekozen en heeft deze vastgesteld.

Gedurende de workshop is naar voren gekomen dat Landgraaf door middel van burgerparticipatie en wijkplatforms zich wil richten tot de burgers. Hierdoor wil Landgraaf de burgers betrekken bij het beheren van de openbare ruimte en om bijvoorbeeld onnodig zwerfafval te voorkomen. Dit geldt ook voor het benaderen van bedrijven om tot een samenwerking te komen.

Stedelijk karakter

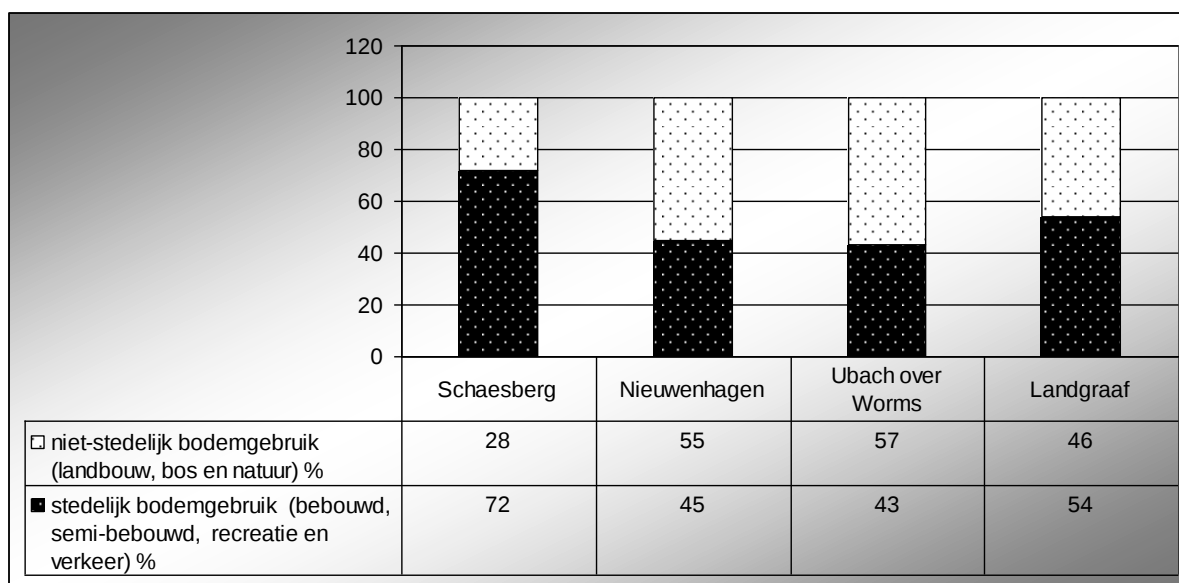
Tijdens de herindeling is in 1982 Landgraaf ontstaan uit de gemeenten Schaesberg, Ubach over Worms en Nieuwenhagen.

Na de herindeling kreeg Landgraaf het nieuwe winkelcentrum Op de Kamp (gelegen op de grens van Schaesberg en Nieuwenhagen). Het gemeentehuis en het politiebureau werden ook daar gevestigd.

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Landgraaf als gemeente en in verband met het streven de identiteit van de nieuwe stad zichtbaar te maken, presenteerde Landgraaf²⁵ in maart 2007 het project Ontwerpen aan de Ruggengraat. Dit gebeurde in samenwerking met het Vitruvianum, centrum voor Architectuur in de Euregio Maas-Rijn en de Gemeente Landgraaf

De Ruggengraat duidt op een oude 6,5 km lange weg met verschillende stukken historische lintbebouwing, die dwars door Landgraaf loopt, en Schaesberg, Nieuwenhagen en Ubach over Worms met elkaar verbindt. Vanuit het project zijn verschillende jonge architecten uitgenodigd om ontwerpen te maken die de Ruggengraat een nieuw gezicht moeten gaan geven. Dat nieuwe uiterlijk zal bijdragen aan de vorming van de identiteit van Landgraaf en daarmee tevens aan betere oriëntatiemogelijkheden en herkenbaarheid binnen het amorphe stedelijke landschap waarin Landgraaf ligt (SeCArchitecten, 2007⁸).

⁸ SeCArchitecten, Prijsvraag - ontwerpen aan de Ruggengraat - Landgraaf, 2007
<http://www.sec-architecten.com/Projecten/07-001%20Ruggengraat/Ruggengraat.htm>



Bron: Parkstadmonitor, 2007 (Bewerking CESRT)

Voor de zuidwestelijke buitenrand van Landgraaf heeft het karakter van een tussenland, een hybride landschap, waar de scheiding tussen stad en land minder zichtbaar is. Het gaat vrijwel ongemerkt over in het stedelijke landschap van Heerlen (RPB, Tussenland⁹). Aan de noordwestelijke en noordoostelijke buitenrand van Landgraaf is de grens tussen stad en land meer zichtbaar. Dat geldt ook, zij het in mindere mate, voor het zuidoostelijk gelegen Park Gravenrode.

Er is een differentiatie te maken tussen de drie dorpen waaruit Landgraaf is ontstaan op grond van stedelijk karakter. Driekwart (72%) van de bodem van Schaesberg wordt voor stedelijke doeleinden gebruikt, waarvan relatief veel (19%) voor recreatieve industrie. Een kwart (24%) van Nieuwenhagen bestaat uit bos en natuur. Ubach over Worms bestaat voor de helft (50%) uit landbouwgrond.

• Sociale kwaliteit

Ruimte om samen te leven: in een vergrijzende samenleving zijn jongeren al snel een bedreiging.

In het beleidsplan Wmo 2008 – 2011: "Ruimte om (samen) te leven"¹⁰ wordt het wettelijke en het lokale kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en de visie van de gemeente Landgraaf op kwaliteit van leven voor alle burgers beschreven. De nota neemt vervolgens de 9 prestatievelden die in de WMO zijn benoemd onder de loep en beschouwt daarna de positie van de burgers nader en onderzoekt de burgerparticipatie in Landgraaf. Tenslotte wordt een aantal voorwaardenscheppende zaken benoemd.

Het Beleidsplan geeft een analyse van verwachte ontwikkelingen.

- De structurele bevolkingsdaling, vergrijzing en ontgroening blijven doorgaan.
- Ook wordt verwacht dat de individualisering doorzet. Er is een verschuiving merkbaar van de vrijwillige inzet binnen traditionele vrijwilligersorganisaties, zoals sportverenigingen en culturele organisaties naar nieuwe vormen van groepsbinding, buurtinitiatieven en groepen als energieke ouderen die zich inzetten voor hun omgeving. De betrokkenheid tussen de generaties neemt af.
- Er komt ook verandering in de behoefte aan welzijnsproducten en -diensten. Oudere mensen zijn langer vitaal en mondiger. Dit vereist meer maatwerk in de dienstverlening in de vrijetijdssector en de zorg- en welzijnssector. Ook de verschuiving van intramurale naar extramurale zorg gaat door. De vraag naar vrijwilligers en mantelzorgers zal verder toenemen.

⁹ RPB (2004), *Nederland Tussenland verkend*

http://www.ruimtemonitor.nl/upload/documenten/tussenland_deel5.pdf

¹⁰ Gemeente landgraaf (2007), *Beleidsplan Wmo 2008 – 2011: Ruimte om (samen) te leven*, Landgraaf
<http://www.beleidsplanwmo.nl/doc/wmobeidsplannen/landgraaf%20conceptversie.pdf>

- Ook de visie op rollen van overheid, burger en maatschappelijk middenveld zal veranderen. Op steeds meer terreinen wordt integraal beleid gevoerd met de gemeente aan kop als ketenregisseur en de burger als kritische consument en toetsers van kwaliteit van de voorzieningen en dienstverlening van de gemeente.

Werk en inkomen

Tussen 2004 en 2006 is bij een geringe afname van de potentiële beroepsbevolking het aantal werkzame personen fors (12,1%) afgenomen, terwijl het aantal werkzoekenden en WWB- en WW-uitkeringen is gegroeid (gemiddeld 13,1%). Daar staat tegenover, dat het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen flink is afgenomen met 10,6%.

Veranderingen in de werkzaamheid van de bevolking van Landgraaf 2004-2006

	2004	2006	Groei/krimp in %
Werkzame personen	11713	10300	-12,1
Niet-werkende werkzoekenden	2060	2330	+13,1
WWB-uitkeringsgerechtigden,	971	1036	+6,7
WW-uitkeringen	930	1110	+19,4
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	3870	3460	-10,6
Potentiële beroepsbevolking	27396	26838	-2,1

Bron: Parkstadmonitor

Gezondheid

Een groot deel (79%) van de bevolking van Landgraaf beleeft de gezondheid als goed tot uitstekend, een kleine maar niet onaanzienlijke minderheid (21%) ervaart de gezondheid als matig tot slecht.

Psychische gezondheid wordt gemeten als de mate van eenzaamheid of depressiviteit, die mensen voelen. In Landgraaf geven 18% van de Landgraafse burgers aan zich vaak of soms eenzaam te voelen, terwijl 82% zeggen zich zelden of nooit eenzaam te voelen. Als belangrijkste redenen van eenzaamheid geven ze aan: gemis van vrienden, familie en kennissen in de woonomgeving (41%) of geldgebrek (31%), waardoor deelname aan sociale activiteiten wordt bemoeilijkt (Parkstadmonitor, 2007).

Sociale veiligheid

De gemeente Landgraaf doet al veel om de veiligheid te vergroten. Zo heeft ze een veiligheidsloket ingericht op de website van de gemeente. Het veiligheidsloket geeft informatie over rampen en risico's en straatgeweld.

Verder heeft de gemeente wijkveiligheidsplannen ontwikkeld. De implementatie van wijkveiligheidsplannen is in de Strategienota 2005-2015 opgenomen als onderdeel van het speerpunt "Inrichten Wijkgericht Werken Nieuwe Stijl".

Leefomgeving, overlast en geweld zijn de drie hoofdthema's binnen veiligheid die op gemeentelijk niveau worden behandeld. Meer concreet zijn deze thema's terug te vinden in de werkverdeling van het gemeentelijke organisatieonderdeel Openbare Orde en Veiligheid.

De gemeente volgt de lijn, dat er samenhang moet zijn in de inhoudelijke maatregelen. De partijen, die aan een concreet probleem werken, de gemeentelijke organisatie, politie, burgers, Openbaar Ministerie, justitiële instellingen, maatschappelijke organisaties en private partners, werken samen en er is voortdurende communicatie tussen alle betrokkenen.

Als opstart van de wijkveiligheidsplannen voor de inwoners van Landgraaf is gekozen voor het houden van bewonersbijeenkomsten. Het overleg met bewoners over veiligheid wordt voorafgaand aan de bijeenkomsten verbonden aan de reguliere buurtoverleggen, die de gemeente in het kader van Wijkgericht Werken met bewonersorganisaties heeft.

Vanaf eind oktober 2007 wordt concreet verhoogde aandacht besteed aan de volgende uitvoeringswerkzaamheden: jeugdoverlast, verkeerd parkeren/onveilige verkeerssituaties, verwijderen graffiti en verbetering sociale veiligheid rondom jongerenhome Eikske.

In 2006 is in het Voortgangsrapport Jeugdgroepen op straat (Gemeente Landgraaf 2006³)¹¹ onderzoek gedaan naar jeugdoverlast. Het rapport pleit voor een integrale aanpak op maat van jeugdgroepen op straat. Met het oog daarop is een protocol rond de aanpak en afhandeling van meldingen van overlast gepresenteerd. Hierbij wordt het gedrag van de jongeren in vier categorieën onderscheiden: aanvaardbaar gedrag, hinderlijk gedrag, overlastgedrag en crimineel gedrag.

Uit twee metingen, tijdens de start en tegen het einde van het project, bleek dat de meeste Landgraafse jeugdgroepen vallen onder de categorie aanvaardbaar tot (enigszins) hinderlijk gedrag, enkele groepen vallen onder de categorie overlastgedrag. Daarnaast bleek uit een onderzoek van de politie Limburg-Zuid, dat er in Landgraaf één criminele jeugdgroep aanwezig was.

Meldingen via reactieformulieren wijkveiligheid

Ubach over Worms	%	Nieuwenhagen	%	Schaesberg	%
Snelheidsovertreding	17	Jeugdoverlast	18	Snelheidsovertredingen	18
Overlast jeugd	15	Snelheidsovertreding	16	Jeugdoverlast	12
Verkeerd parkeren	13	Verkeerd parkeren	12	Verkeerssituatie	11
Zwerfvuil	9	Overlast honden,			
Hondenpoep	9	Verkeerd parkeren	8		
Overige	44		45		51

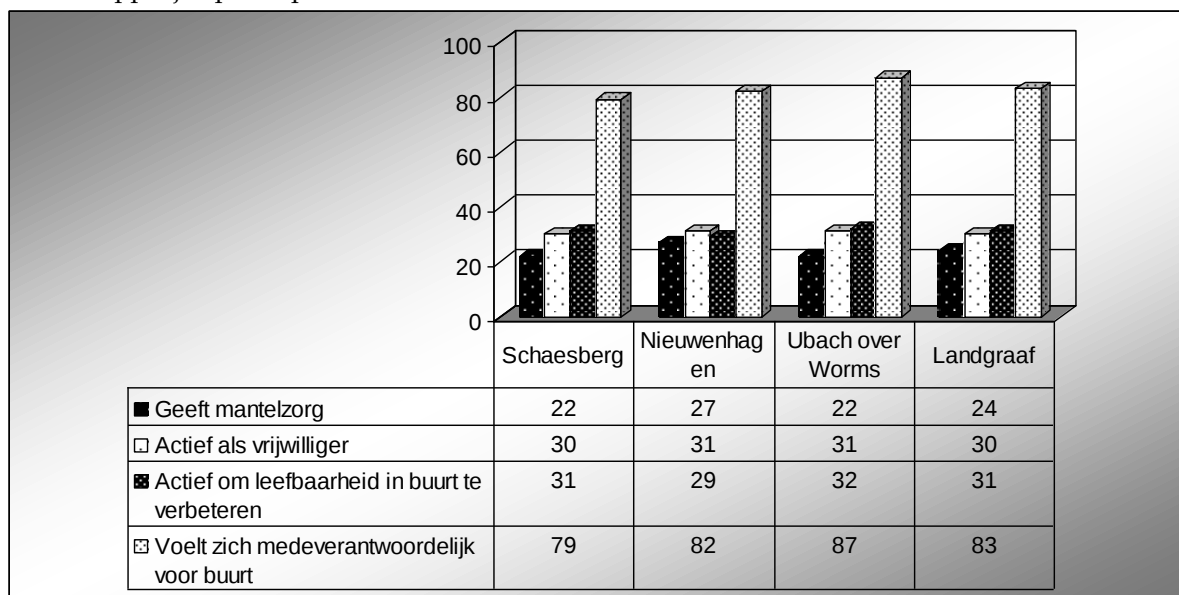
Bron: Info naar aanleiding van wijkbijeenkomsten over wijkveiligheid (Gemeente Landgraaf)

Sociale cohesie: een actief verenigingsleven – veel bonding, weinig bridging

Landgraaf heeft een actief verenigingsleven, dat wil zeggen dat veel Landgraafse burgers van jong tot oud meedoen aan sport, muziek en cultuur. De maatschappelijke participatie van de burgers van Landgraaf is hoog te noemen.

Bijna een kwart (24%) van de burgers geeft op enig moment mantelzorg aan familie of bekenden. Bijna een derde (30%) is actief als vrijwilliger bij een vereniging of bijvoorbeeld in zorg en welzijn. Bijna een derde (31%) van de burgers zegt dat ze actief zijn om de leefbaarheid in de buurt te verbeteren. Een overweldigende meerderheid (83%) van de burgers voelt zich medeverantwoordelijk voor de buurt.

Maatschappelijke participatie %



Bron: Parkstadmonitor, 2007 (Bewerking CESRT)

¹¹ Gemeente Landgraaf, Voortgangsrapport Jeugdgroepen op straat 2006

<http://85.158.248.33/jeugdopstraat.nl/wp-content/uploads/2007/05/voortgangsrapport-def-jeugdgroepen-op-straat.pdf>

De Vrijwilligerscentrale Landgraaf¹², een initiatief van de gemeente Landgraaf, bemiddelt tussen Landgraafse verenigingen, instellingen en mensen die vrijwilligerswerk willen doen. De centrale biedt bovendien informatie en advies, promotie, belangenbehartiging, deskundigheidsbevordering en ondersteuning.

De Vrijwilligerscentrale Landgraaf beheert ook een talentenbank, samen met andere centrales in Parkstad (Heerlen en Kerkrade), Sittard-Geleen en Maastricht. Aanleiding van dit product is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning waarbij het uitgangspunt is: Iedereen doet mee!

Doelstelling: een digitale talentenbank die beschikbaar is voor het vrijwilligerswerk. Bestaande vrijwilligers en nieuwe vrijwilligers worden aangespoord om hun talent op www.talentencentrale.nl te zetten zodat vrijwilligersorganisaties hier de (tijdelijke) deskundigheid kunnen halen wat zij nodig hebben.

Economische kwaliteit

Recreatie en toerisme De bedrijventerreinen in de gemeente Landgraaf¹³ zorgen voor veel bedrijvigheid en werkgelegenheid (Abdissenbosch 54 ha, 1495 arbeidsplaatsen; Rukkenerweg: 1 ha, 78 arbeidsplaatsen) Strijthagen: 49 ha, 1970 arbeidsplaatsen).

Belangrijk is de recreatieve sector: het themapark Mondo Verde, de kunstschipiste Snowworld, Megaland, het terrein waar jaarlijks grote evenementen worden gehouden zoals Pinkpop, en de Autokino, een drive-in bioscoop. Recreatie, toerisme en evenementen trekken veel bezoekers naar Landgraaf, dit is van grote economische betekenis, maar heeft relatief weinig betekenis voor de leefbaarheid van de stad. De recreatieve sector in Landgraaf heeft vooral een exogeen karakter en is vooral van bovenlokale betekenis.

Interessant is de gemeenteslogan waarmee Landgraaf zich aan de buitenwereld heeft gepresenteerd: "Landgraaf recreatief hoogtepunt van Parkstad Limburg". In de Strategienota 2005-2015 wordt voorgesteld om dit te veranderen in: "Parkstad Limburg recreatief hoogtepunt in Nederland".

De creatieve industrie

Volgens de klassieke economie is de cultuursector een sector naast de economische sectoren (landbouw, industrie en dienstverlening). De laatste decennia is tussen deze sectoren een nieuwe sector opgekomen, die men de creatieve industrie noemt.

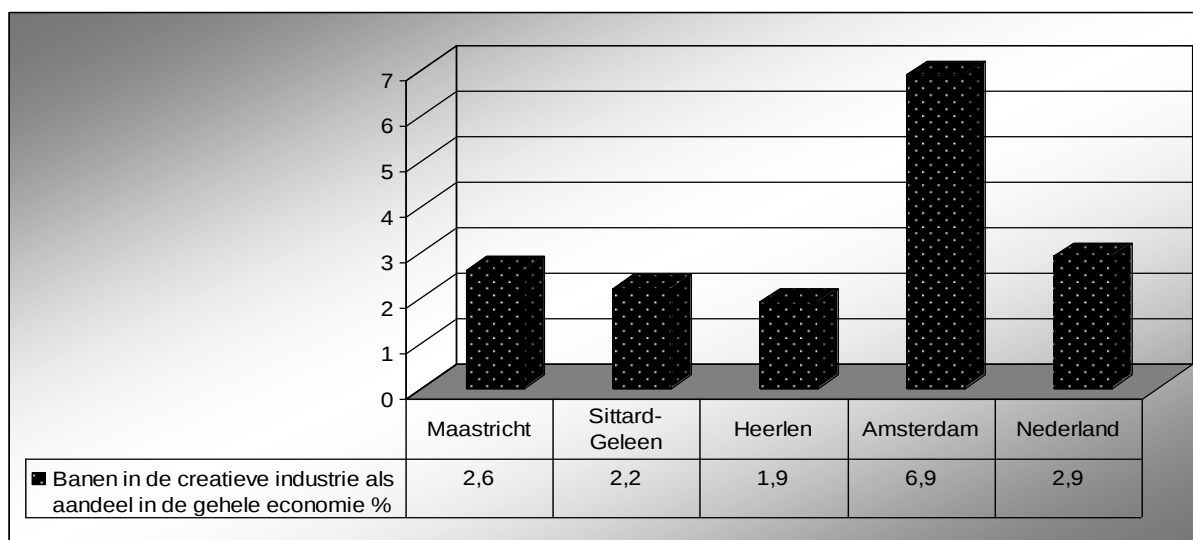
"The economy of culture in Europe" (2006), een studie ten behoeve van de Europese Commissie, onderscheidt de culturele sector van de creatieve sector als volgt:

De culturele sector is de niet-industriële wereld van de kunsten (visuele kunsten, podiumkunsten en erfgoedsector) en de culturele industrie (film, video, radio en tv, uitgeverij). De creatieve sector omvat de werelden van design, bouwkunst en reclame.

De culturele en creatieve sector levert een belangrijke bijdrage aan de economie, niet alleen direct, maar ook indirect, doordat de sector verbanden heeft met de wereld van ICT, door lokale ontwikkeling van broedplaatsen van de creatieve industrie en doordat kunstgoed omdat het afhankelijk is van taal en cultuur vooral een lokaal publiek aanspreekt. Verder is er een competitie om talent en creatieve personen ("de creatieve klasse") te trekken naar plekken waar creativiteit en innovatie worden gebundeld en ondersteund. Cultuur is een belangrijke drijfveer voor toerisme.

¹² Landgraaf.nl > Diversen > Vrijwilligerscentrale
<http://www.landgraaf.nl/nl/html/algemeen/Diversen/vrijwilligerscentrale/vrijwilligerscentrale.asp>

¹³ Bedrijventerreinmanagement Parkstad Limburg
Bedrijventerreinmanagement Parkstad Limburg <http://www.btmparkstadlimburg.nl/index.asp>



Bron: TNO, 2005

In Nederland wordt met de creatieve industrie de kunst- en erfgoedsector, media en entertainment en de creatieve zakelijke dienstverlening aangeduid. De betekenis van de creatieve industrie voor de economie wordt nog niet zo lang onderzocht, maar er is toch al wat over bekend.

De gemeenten Maastricht, Heerlen en Sittard-Geleen en de provincie Limburg hebben TNO een onderzoek laten doen naar de omvang en structuur van de creatieve industrie in de Tripool. Aanleiding daarvoor is de vraag welke toekomstige rol de creatieve industrie kan spelen in de economie van de Tripool, nu veel traditionele bedrijvigheid de regio de rug toekent.¹⁴

Het percentage werkgelegenheid in de creatieve industrie in Landgraaf is te vergelijken met dat in Heerlen (1,9%). Het aandeel van de creatieve industrie in Heerlen is lager dan in Maastricht (2,6%) en Sittard-Geleen (2,2%). De tripoolgemeenten scoren lager dan het Nederlandse gemiddelde (2,9%) en aanzienlijk lager dan - de top - Amsterdam (6,9%).

Percentage werkgelegenheid in de creatieve industrie 2004 in Parkstad Limburg

Brunssum	Heerlen, Simpelveld, Landgraaf, Kerkrade	Voerendaal
< 1,0	1,1 – 2,0	> 5,1

Bron: Provincie Limburg, 2005¹⁵ (kaart 4.15)

¹⁴ TNO-rapport, *De Creatieve Industrie in de Zuidelijke Tripool Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen*, 2005, Delft
<http://www.tripool.nl/download.php?i=2&text=pdf&t=bibliotheek>

¹⁵ Provincie Limburg, *Limburg in cijfers, 2005*, Maastricht
http://limburg.nl/upload/pdf/StrategieEnInnovatieRapport_Monitoring_LimburgInCijfers2005_kaart4_15.pdf

**Vragenlijst Wijkontwikkelingsplannen Landgraaf
Schaesberg, Ubach over Worms, Nieuwenhagen**

Naam

Wijk (*Kruis het gewenste antwoord aan.*)

- [...] Schaesberg
- [...] Ubach over Worms
- [...] Nieuwenhagen
- [...] Anders, namelijk.....

► **Vraag 1**

Wie is naar uw oordeel *primair* verantwoordelijk voor de ontwikkeling van uw wijk?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Het gemeentebestuur: het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad
- [...] De inwoners van de wijk: de verenigingen, het maatschappelijke middenveld
- [...] De ondernemers: het bedrijfsleven

► **Vraag 2**

Hoe kan vorm worden gegeven aan inspraak van burgers ten behoeve van wijkontwikkeling?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Via de reguliere inspraakorganen van de gemeente: gemeenteraad, raadscommissie, hoorzittingen, spreekuren van politici
- [...] Via publiekprivate samenwerking: allianties tussen overheid en het midden- en kleinbedrijf
- [...] Via wijkplatforms en regelmatige enquêtes onder burgers

► **Vraag 3**

Noem minimaal drie partijen / groepen / stakeholders, met wie u de ontwikkeling van uw wijk zou willen aanpakken

.....
.....
.....

Wat zijn de argumenten voor uw keuze? Geef per genoemd item één argument

.....
.....
.....

Vraag 4

► Door de bevolgingskrimp en de daarmee samenhangende vergrijzing wordt een groeiende behoefte aan woonzorgvoorzieningen verwacht. Wat is volgens u de beste aanpak daarvan?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Meer doen met minder mensen: het zorgaanbod efficiënter maken om zo de betaalbaarheid van de zorg te garanderen
- [...] Doorgaan met vermaatschappelijking van de zorg door de woonzorgservice aan ouderen in de wijk uit te breiden
- [...] Gebruik maken van de “zilveren kracht”: goede voorwaarden scheppen voor vrijwillige inzet van vitale ouderen

► Vraag 5

Welke visie op wonen zou u, gegeven de krimpende bevolking, aanbevelen?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Investeren in levensloopbestendige wijken: alle nieuwe of te renoveren woningen geschikt maken voor alle leeftijden
- [...] Uitdunnen en aantrekkelijk maken van de woningvoorraad door te investeren in betaalbaar en flexibel wonen
- [...] Inrichten van een leefbare woonomgeving, waarbij woon- en groenfuncties harmonieus op elkaar aansluiten

► Vraag 6

Op welk niveau kunnen de in de vorige vraag genoemde visies op wonen het beste aangepakt worden: op dat van de wijk, de gemeente (Landgraaf) of de regio (Parkstad)?

Kruis het gewenste antwoord aan.

wijk	gemeente	regio	
[...]	[...]	[...]	Investeren in levensloopbestendige wijken: alle nieuwe of te renoveren woningen geschikt maken voor alle leeftijden
[...]	[...]	[...]	Uitdunnen en aantrekkelijk maken van de woningvoorraad door te investeren in betaalbaar en flexibel wonen
[...]	[...]	[...]	Inrichten van een leefbare woonomgeving, waarbij woon- en groenfuncties harmonieus op elkaar aansluiten

► Vraag 7

Wat is de beste aanpak voor activering van niet-actieve burgers?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Niet-actieve burgers intensief ondersteunen bij re-integratie en uitstroom naar betaald werk
- [...] Ontwikkelen van een talentendatabank met de vrijwillige registratie van de capaciteiten van niet-actieve burgers
- [...] Engageren van ondernemers, die vanuit de gedachte van maatschappelijk verantwoord ondernemen niet-actieven in dienst willen nemen

► Vraag 8

Wat is de beste aanpak voor het integreren van nieuwe inwoners in uw wijk?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Het verschaffen van informatie over de Landgraafse samenleving, vooral gericht op tradities, cultureel erfgoed en verenigingsleven van uw wijk
- [...] Het verzamelen van informatie over de talenten van nieuwkomers ten einde deze te benutten voor de regionale arbeidsmarkt
- [...] Het organiseren van welkomstprojecten voor nieuwkomers door medeburgers

► Vraag 9

Noem maximaal twee redenen waarom zittende burgers in uw wijk zouden blijven en nieuwe burgers zich in uw wijk zouden vestigen

Zittende burgers

1.....

2.....

Nieuwe burgers

1.....

2.....

Noem maximaal twee redenen waarom zittende burgers uit uw wijk zouden weggaan en nieuwe burgers uit uw wijk zouden wegblijven

Zittende burgers

1.....

2.....

Nieuwe burgers

1.....

2.....

► Vraag 10

Wat zou u doen tegen de terugloop van het ledenaantal bij de verenigingen in uw wijk?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] De doelstelling van de vereniging ter discussie stellen en me richten op andere doelgroepen
- [...] Een wijkactie houden om meer leden te werven voor de vereniging
- [...] Voordelen in het vooruitzicht stellen: bijvoorbeeld lidmaatschapskortingen, proeflidmaatschappen en betalingsregelingen

► Vraag 11

Hoe kan het culturele leven gestimuleerd worden?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Door te investeren in beoefening van amateurkunsten
- [...] Door te investeren in beoefening van professionele kunsten
- [...] Door te investeren in cultureel toerisme en recreatie

► Vraag 12

Wat is volgens u het primaire doel van het culturele leven in uw wijk?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Het culturele leven in onze wijk nodigt mensen uit tot individuele expressie
- [...] Het culturele leven in onze wijk nodigt mensen uit tot het aangaan van onderlinge contacten
- [...] Het culturele leven in onze wijk nodigt mensen uit tot deelname aan de bestaande activiteiten

► Vraag 13

Wat is nodig om de wijk vitaal te houden?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Stimuleren van het midden- en kleinbedrijf in de woonomgeving: kleinhandel, ambachtelijke bedrijven, vrije beroepen, bureaus en creatieve industrie
- [...] Ontwikkelen van een duidelijk en herkenbaar centrum in de wijk
- [...] Scheppen van voldoende basisvoorzieningen in de wijk: winkels, scholen, postkantoor, bibliotheek, gezondheidscentrum, sportzaal, openbaar vervoer, enzovoort

► Vraag 14

Wat is nodig voor het ontwikkelen van lokale bedrijvigheid?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Het verminderen van regels en het eenvoudiger maken van procedures voor ondernemers
- [...] Het bevorderen van maatschappelijk betrokken ondernemen door samenwerking tussen bedrijven en maatschappelijke organisaties
- [...] Het voeren van een selectief vestigingsbeleid door lokale bedrijven met voorkeur te behandelen

► Vraag 15

Onderwijs speelt een belangrijke rol voor de economische ontwikkeling van een wijk. Hoe kijkt u tegen die rol van het onderwijs aan?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Onderwijs moet zich vooral richten op de langdurig werklozen uit de wijk
- [...] De overheid is verantwoordelijk voor het aanbod c.q. de beschikbaarheid van voldoende onderwijsfaciliteiten
- [...] Er moet geïnvesteerd worden in de brede vorming en levenslang leren van mensen

► Vraag 16

Wat zorgt voor een goede kwaliteit van het milieu in de woonomgeving?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Versterking van de milieuwetgeving waardoor de basis wordt gelegd voor een schone wijk
- [...] Vrijwillige inzet van bewoners bij de verzorging van de woonomgeving: bestrijding van zwerfvuil en drijfvuil, onkruid, graffiti, beplakking en hondenpoep
- [...] Het aantrekken van bedrijven die verantwoordelijk zijn voor de verzorging en het schoonhouden van de woonomgeving.

► Vraag 17

Wat stimuleert duurzaam ondernemen / milieuvriendelijke bedrijvigheid het meest?

Zet onderstaande antwoorden in volgorde van uw voorkeur:

1 (= eerste voorkeur), 2 (= tweede voorkeur) en 3 (= derde voorkeur)

- [...] Ondernemers investeren in vernieuwende en milieuvriendelijke bedrijven
- [...] Het ontwikkelen van beleid voor bedrijventerreinen met milieuvriendelijke ondernemingen
- [...] Het bevorderen van ecologisch burgerschap: burgers hebben een duurzame levensstijl

► Vraag 18

Geef maximaal twee voorbeelden van bestaande activiteiten / initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede komen

.....
.....

Geef maximaal twee voorbeelden van nog niet bestaande activiteiten / initiatieven die de duurzame ontwikkeling van het milieu van uw wijk ten goede zouden kunnen komen

.....
.....

► Vraag 19

Indien u nog iets wilt toevoegen aan deze enquête, dan kunt u dat hieronder doen

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Hartelijk dank voor het invullen van de enquête!

Onderzoekspopulatie

Er is niet gekozen voor een kwantitatief onderzoek in de vorm van een steekproef (survey), waarbij een representatieve selectie uit de bevolking wordt gemaakt, met de bedoeling om conclusies met betrekking tot de opvattingen van de gehele bevolking te trekken. Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek (wijkscan), omdat daarmee meer diepgaande informatie te verkrijgen is dan met een kwantitatief onderzoek mogelijk is. Kwalitatief onderzoek geeft een beeld van de wensen, ervaringen, meningen of behoeften van de onderzoeksdoelgroep.

Voor dit kwalitatieve onderzoek heeft de gemeente op ons verzoek ongeveer 10 sleutelfiguren per wijk geselecteerd. Aan de selectie van de sleutelfiguren was de voorwaarde verbonden dat er voldoende vertegenwoordigers bij moesten zijn van zowel het maatschappelijk middenveld als de lokale politiek alsook het bedrijfsleven.

In totaal zijn 52 vragenlijsten verstuurd. Daarvan zijn 36 (69%) ingevulde vragenlijsten terug ontvangen.

Overzicht respondenten

Wijk Ubach over Worms

Vertegenwoordigers van: Buitensport: VV UOW'02 ; Binnensport: GV PHDES; Wijkplatform: Belangenverenigingen; Woningvereniging Ubach over Worms; Politie; Welsun; Meander Groep; Basisonderwijs: BS de Speurneus, BS And'r Put; Cultuur/muziek: Fanfare Eendracht; MKB: Centrummanagement Waubach.

Wijk Nieuwenhagen

Vertegenwoordigers van: Buitensport: VV SVN; Binnensport: Olympia; Wijkplatform: Belangenvereniging; Politie; Meander Groep; Welsun; Hestia Groep; Basisonderwijs: BS Carrousel, BS 't Valder; Cultuur/muziek; Kon. Fanfare Eendracht Nieuwenhagerheide; MKB: Centrummanagement Op de Kamp.

Wijk Schaesberg

Vertegenwoordigers van: Buitensport: VV Schaesberg; Binnensport: PHDES; Wijkplatform: Belangenverenigingen; Basisonderwijs: BS Gravenrode, BS Harlekijn; Cultuur/muziek: Kon. Fanfare Aloysiana; MKB: Centrummanagement Schaesberg; Politie; Hestia Groep; Meander Groep

Stad/Overige

Vertegenwoordigers van: Seniorenraad; Vrijwilligerscentrale; Cliëntenplatform Landgraaf; Servicegilde; Stg. Seniorenweb Landgraaf.

Jongeren

Vertegenwoordigers van: Jong Nederland Waubach; Scouting PIUS XII; Oefenbunker; Voortgezet Onderwijs: Eijkhagencollege.

- CBS (2005), *Gemeente Op Maat 2005 Landgraaf*, Heerlen
- CESRT (2005), *Notitie Sociale Integratie Limburg*, Maastricht
- Florida R. (2002), *The Rise of the Creative Class*, New York
- Gemeente Landgraaf (2006), *Strategienota 2005-2015 Groeten uit Landgraaf*, Landgraaf
- Gemeente Landgraaf (2006), *Voortgangsrapport Jeugdgroepen op straat*, Landgraaf
- Gemeente Landgraaf (2007), *Beleidsplan Wmo 2008 – 2011: Ruimte om (samen) te leven*, Landgraaf
- Gemeente Landgraaf (2008), *Kwaliteitsplan Beheer Openbare Ruimte*, Landgraaf
- Gemeente Landgraaf (g.d.), *Verkiezingenarchief*, Landgraaf
- Parkstad Limburg (g.d.), *Parkstadmonitor*, Heerlen
- Parkstad Limburg (g.d.), *Bedrijventerreinmanagement Parkstad Limburg*, Heerlen
- Parkstad Limburg (2006), *Regionale Woonvisie op Hoofdlijnen*, Parkstad Limburg 2006-2010, Heerlen
- Provincie Limburg(2005), *Limburg in cijfers 2005*, Maastricht
- Putnam Robert D. (2000), *Bowling alone: the collapse and revival of American community*, New York
- Reverda, A. (2004), *Regionalisering en mondialisering*, Delft.
- RPB (2004), *Tussenland, deel 5: Nederland Tussenland verkend*, Den Haag
- RPB (2006), *Krimp en ruimte Bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid*, Den Haag
- SecArchitecten (2007), *Prijsvraag - ontwerpen aan de Ruggengraat - Landgraaf*, Landgraaf
- TNO (2005) *De Creatieve Industrie in de Zuidelijke Tripool Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen*, Delft
- WRR (2005), *Vertrouwen in de buurt*, Amsterdam
- UNO (2002), *World Population Ageing: 1950-2050*, Population Division of the United Nations Department of Economic and Social Affairs, New York